

SVETI RAVNOAPOSTOLI KIRILO I METODIJE

Sveta Bra}a KIRILO i METODIJE nazvani su *Prosvetiteqima* i *U~iteqima* Slovenskim, i {tavi{e — *Ravnoapostolima*.

Ovako uzvi{ena imena i nazvawa nisu data Svetoj Bra}i samo u novije doba, u na{a dva posledwa veka, kada su wihova imena kori{}ena i u izvesne propagandne svrhe, bilo verske (Rimokatoli~ka crkva), bilo nacionalne (pojedine slovenske nacije). Sveta Bra}a KIRILO i METODIJE su smatrani i nazvani *Ravnoapostolima* jo{ za svoga `ivota na zemqi i neposredno posle smrti. Tako je ve} u najranijem *Pohvalnom slovu* Svetom KIRILU, a i u samoj *Slu`bi* wegovoj (tekstovima nastalim jo{ pre kraja 9. veka), Sveti KIRILO nazvan „Apostolom narodâ“, poput svetog i velikog „Apostola narodâ“ — PAVLA. Sli~nim izrazima i imenima naziva se i brat Sv. KIRILA — Sveti METODIJE, osobito za wegov ravnoapostolski rad u Moravskoj i Panoniji (u *@itiju i Slu`bi Metodijevoj*, nastaloj posle navedenih dela posve}enih KIRILU, ali tako|e u 9. veku).

U ovim najstarijim tekstovima isti~e se vaseqenski (= *ekumenski*) zna~aj wihove misionarske delatnosti, i Sveta Bra}a se smatraju {iriteqima i ostvariteqima Bo`anske Ikonomije, to jest, Bo`ijeg Domostroja spasewa roda qud-

skog, jer su i oni, posle Svetih Apostola PETRA, PAVLA i ostalih, toliko mnogo u~inili za hri{}anizaciju „mnogoplemenog naroda Slovenskog“ koji dotle jo{ nije dobro znao za Hrista.

U ~emu se sastoji ta *ravnoapostolnost* Svete Bra}e? Najkra}e re~eno, wihova ravnoapostolnost sastojala se i sastoji se u wihovom apostolskom `ivotu i wihovom apostolskom delu i podvigu.

Najpre nekoliko re~i o wihovom `ivotu do polaska na veliko misionarsko delo me|u Slovenima.

Ro|eni su u vizantijskom gradu Solunu od oca LAVA i majke MARIJE. Stariji METODIJE (kome je ovo mona{ko ime, a nije nam poznato wegovo kr{teno ime) ro|en je 815. godine, a mla|i KONSTANTIN (kome, tako|e, kao {to izgleda, ovo nije bilo kr{teno ime ve} mona{ko, jer je, po svemu sude}i, i on primio mona{tvo jo{ u Carigradu, verovatno samo malu shimu, dok je kasnije u Rimu zamona{en u veliku shimu i tada dobio ime KONSTANTIN)* ro|en je oko 826/7. godine. METODIJE je po ugledu na svoga oca, koji je bio vojno lice, po osnovnom {kolovawu stupio u vojnu slu`bu i ubrzo je dostigao da bude postavqen za vojvodu u jednoj od „Slavinija“ — slovenskih pokrajina oko Soluna, koje su se nalazile pod vizantijskom vrhovnom vla{}u. Tamo, me|u Slovenima, METODIJE je jo{ tada dobro nau~io slovenski jezik, koji je on svakako znao ve} i ranije u rodnom Solunu, gde se tada uveliko govorilo na dva jezika — gr~kom i slovenskom. U stvari, kako je ve} pravilno prime}eno,** Solun je kao vizantijski grad na neposrednoj slovenskoj granici, okru`en nizom „Slavinija“, bio prirodni centar gr~ko-slo-

* Sr. D. GLUMAC, *O vremenu mona{ewa Konstantina Solunskog i rukopolo`ewu Metodija za sve{tenika*, „Zbornik Filozofskog fakulteta“, kw. XII—1, Beograd 1974. str. 227–248.

** G. OSTROGORSKI, *Moravska misija i Vizantija*, u Sabrana dela, kw. 4: *Vizantija i Sloveni*, Beograd 1970, str. 74–75.

venske simbioze, tako da nije nimalo ~udo {to je u tome gradu — „svako govorio slovenski“.

Mla|i KONSTANTIN, jo{ kao dete pokazao se veoma umno obdaren i *mudroqubiv*, zbog ~ega }e kasnije i biti nazvan *filosofom* = mudroqupcem (mudroqubqe je na{a re~ za gr~ku slo`enicu *filo-sofija*; slovenska pak re~ qubomudrije bukvalnije prevodi tu istu re~). KONSTANTINOVU obdarenost i sposobnost za mudrost i nauku zapazili su uticajniji porodi~ni prijateqi i on uskoro bude odveden u Carigrad, gde mu od qudi bliskih samome vizantijskome caru bude omogu}eno najvi{e {kolovawe. O vrsti i stepenu visokog obrazovawa u vizantijskoj prestonici onoga vremena napisano je i pi{e se u posledwe vreme vrlo mnogo, te se zato i ne}emo na tome ovde zadr`avati. Dovoqno je da se samo podsetimo da se KONSTANTIN u~io, zajedno sa mladim carem MIHAILOM III (842–867), kod u~enoga LAVA matemati~ara i filosofa i kod velikog prosvetiteqa FOTIJA.* A u~io se tako da je uskoro dostigao svoje velike profesore, jer je i sam uskoro postao profesor filosofije na univerzitetu u dvorcu Magnavri i zamenio svog u~iteqa FOTIJA. KONSTANTIN je stekao tada najve}e mogu}e svetsko obrazovawe (enciklopedijsko i filosofsko), i tako|e najboqe mogu}e teolo{ko obrazovawe. Ako sudimo samo po znamenitom delu wegovog znamenitog u~iteqa i Patrijarha FOTIJA, po delu poznatom kao *Biblioteka* ili *Miriovivlos*, onda mo`emo slobodno re}i da nije bilo klasi~nog filosofskog i kwi`evnog dela ili hri{}anskog teolo{kog spisa koje mladi KONSTANTIN nije tada pro~itao i prou~io. Pogotovu kad je uskoro zatim postao i hartofilaks, tj. glavni bibliotekar

* Sr. V. TATAKIS, *Fotije — veliki humanista* (na gr~kom), u Solunskom zborniku Κυρ⊃λλ κα□ Μεθοδ⊃ Τ⟩μὸ □⟩ρτιὸ, izd. povodom 1100-godi{-wice, Solun 1966, tom I, str. 81–111. Sr. tako|e i F. DVORNIK, *Les Slaves*, ed. „Seuil“, Paris 1970, p. 82.

velike biblioteke pri crkvi Svete Sofije (= *Svete Mudrosti Bo`ije*) u Carigradu koja je jo{ od JUSTUNIJANOVOG vremena postala centar hri{}anske vizantijske kulture u tada{woj vaseqeni.

Sve je u KONSTANTINOVOM `ivotu, obrazovawu i radu bilo u znaku mudrosti, Bo`ije Mudrosti koja je Hristos, Bog i ~ovek istovremeno — Bogo~ovek koji je u Sebi sjedinio i li~no ovaplotio svu Bo`iju Predve~nu Mudrost i svu qudsku istinsku i neprolaznu mudrost. KONSTANTINOVA bogomislenost i unutra{wa predanost Mudrosti Bo`anskoj i ~ove~anskoj ogleda se mo`da najboqe u tome {to je on jo{ kao mladi} neobi~no voleo i izu~avao filosofiju Sv. GRIGORIJA BOGOSLOVA, jednog od najve}ih Otaca Crkve, vaseqenskog U~iteqa Pravoslavqa, ~oveka koji je u sebi najsavr{enije i najharmoni~nije oli~io gr~kog mudraca i hri{}anskog bogoslova i pru`io primer onoga {to }e se kasnije na Pravoslavnom Istoku nazvati *hri{}anski jelinizam*, tj. plodna i tvora~ka sinteza Jevan|eqa i gr~ke mudrosti, gde jevan|elska *filosofija po Hristu* donosi svetokr{tewski preporod i preobra`aj jelinskoj *filosofiji po ~oveku*, te se dobija hri{}anska, vizantijska, pravoslavna *filosofija po Bogo~oveku* (kako je to voleo da ka`e o. JUSTIN POPOVI]), prema Kol. 2, 8).

KONSTANTIN je i sam postao *filosof*, to smo ve} rekli. Ali, ne samo filosof, pogotovu ne samo u smislu gole qudske filosofije, tzv. „~istog humanizma“, nego je on postao istinski bogonadahnuti *mudrac*, „filosof Duha Svetoga“, po re~ima Sv. MAKARIJA EGIPATSKOG, kakvi su bili Sveti Apostoli i veliki Oci Crkve. Postao je bogore~iti *bogoslov* Pravoslavne vere Hristove (napisao je, znamo, spis *O pravoj veri*),* postao je nadahnuti *pesnik* Crkve, poput pesnika i bogoslova GRIGORIJA NAZIJANZINA, i jo{ uz to postao je u~eni i vispreni *kwi`evnik*, nau~en tajnama Carstva Nebeskog (sr. Mt. 13, 52), jer je iz prebogate riznice svoje iznosio „staro i novo“, i „mnogoplemeni narod Slovenski“ nau~io *bogonacrtanim pismenima*, dav{i Slovenima pismenost (= *azbuku*) i prevev{i im na svoj jezik `ivu i istinitu Re~ Bo`iju — Sveto Pismo. Ima svakako ne samo neke tajanstvene simvolike, nego i stvarnog proro~kog i apostolskog znamewa i otkrivewa u tome {to je Sveti KONSTANTIN — KIRILO kao prve re~i na slovenski jezik preveo ba{ prve re~i Jevan|eqa JOVANOVOG: „Iskoni bje Slovo, i Slovo bje u Boga, i Bog bje Slovo“ = „U po~etku be{e Logos Bo`iji...“, tj. u po~etku be{e Slovo, Re~, Govor, Mudrost, Razum, Smisao, Logika, Razboritost, Slovesnost, *Premudrost Bo`ija*, od koje sve poti~e i kojoj se sve vra}a, sve {to je za istinsko trajawe i besmrtno `ivqewe.

* Izd. D. DÕLGEROVÞ, *RimÞi Sv. BratœKirilÞi Metodiy*, „Godi{nokÞna Sofiyskiæ UniverzitetÞ“, Bogoslovskiy fakultetÞ, kw. XI, 1, Sofiæ 1933, str. 31–42. — Preveli smo ga, tj. preneli, na dana{wi srpski.

Dok je se KONSTANTIN ovako {kolovao i obrazovao, dotle je METODIJE, posle desetak godina provedenih u vojnoj slu`bi, odlu~io da se povu~e u manastir i zamona{i (svakako po prethodnoj saglasnosti svoje supruge i porodice, jer izgleda da je bio o`ewen). Oti{ao je na Vitinijsku goru Olimp (u Maloj Aziji) i tamo se zamona{io, gde }e mu kasnije do}i i brat KONSTANTIN. U me|uvremenu pak KONSTANTIN je bio rukopolo`en za sve{tenika, po{to je prethodno najverovatnije zamona{en, i postavqen je za patrijar{ijskog bibliotekara pri Velikoj Crkvi — Svetoj Sofiji. Kad je u to vreme u~eni FOTIJE slan od vizantijskog cara u diplomatsko-kulturnu misiju kod Arapa u Bagdad, KONSTANTIN mu je bio pratilac i pomaga~. No kad su se stvari na vizantijskom dvoru stale mewati, KONSTANTIN se tada tiho povukao i oti{ao kod svog brata na goru Olimp, gde je `iveo u mona{kom tihovawu i molitvi. U manastiru na Olimpu Sveta Bra}a su imala kraj sebe i izvesne monahe Slovene, najverovatnije iz slovenskih naseqa u Maloj Aziji, tako da se s pravom mo`e pretpostaviti da je i ovde, kao i ranije,

u~ewe i upotreba slovenskog jezika kod Svete Bra}e bila u stalnom usponu i razvoju.

Godine 860. car MIHAILO III i nedavno izabrani carigradski Patrijarh FOTIJE (858–867. i 877–885) odlu~ili su da po{aqu u misionarsko-diplomatsku misiju me|u Hazare na Krimu ovu Svetu Bra}u, koju u tom ciqu i pozovu sa Olimpa u prestonicu. Ovaj doga|aj, kao i kasniji doga|aji, a i celokupni `ivot i rad Svete Bra}e, jasno pokazuju da su Bra}a uvek bila iznad dr`avnih promena i politi~kih spletki, jer su to bili zaista jevan|elski qudi, sa apostolskom ~istotom `ivqewa, pona{awa i delawa.

Misiju me|u Hazarima na Krimu Sveta Bra}a su uspe{no zavr{ila i mi se na woj ovde ne bismo du`e zadr`avali. Ne zato {to ona nije zna~ajna. Naprotiv, sveta Bra}a, a osobito KONSTANTIN, pokazali su ve} ovde svoje visoke apostolsko-misionarske sposobnosti me|u Saracenima, Agarjanima i Jevrejima, i mo`da su ve} tu imali i prve misionarske dodire sa Slovenima (jer je Sv. Patrijarh FOTIJE ve} od 860. godine preduzeo misiju {irewa Hri{}anstva me|u Rusima). KONSTANTIN je ovde ne samo uspe{no raspravqao sa Saracenima (= *muslimanima*) i Jevrejima o veri, nego je i upoznao i delimi~no nau~io jevrejski i sirijski jezik (ta~nije: samari}ansko pismo i elemente srodnih semitskih jezika), {to }e mu sve biti od koristi pri kasnijem sastavqawu *slovenske azbuke*. Po povratku iz misije na Krimu (861. g.) Sv. METODIJE postaje iguman Polihronijevog manastira u Carigradu, a KONSTANTIN profesor filosofije u patrijar{ijskoj Akademiji pri crkvi Svetih Apostola.

Pri tome, Ravnoapostolna Bra}a su i ovde u Carigradu pomagali misionare koji su se pripremali, ili ve} zapo~iwali, {irewe Hri{}anstva me|u Bugarima i Rusima. Uop{te re~eno, u hri{}anskoj prestonici pravoslavne Vizantije u ovo vreme, vreme velikog i svetog Patrijarha FOTIJA, nesumwivo je postojala sistematska priprema za *misionarewe* — za apostolsko propovedawe i {irewe Jevan|eqa Hristovog, {to pokazuju nesumwivo uspesi vizantijskih misionara me|u Hazarima, Bugarima, Rusima, Jermenima, Moravcima, Panoncima, Srbima, Hrvatima. Du{a svega toga, kako s pravom prime}uje profesor P. HRISTU,* bio je veliki Patrijarh FOTIJE, a najve}i apostolski delateqi i ostvariteqi toga bili su ova dvojica Slovenskih Apostola — Sveti KONSTANTIN–KIRILO i METODIJE.

❄

Kada se krajem 862. godine pojavila u Carigradu dr`avna delegacija slovenskog kneza RASTISLAVA iz Moravske, tra`e}i od Pravoslavne Vizantije hri{}anske misionare za svoju zemqu, verovatno da je malo ko mogao tada i da naslути od kakvog }e dalekose`nog zna~aja biti ovaj doga|aj, doga|aj tra`ewa misionara za Slovene iz Vizantije i slawa na tu misiju me|u Slovene upravo svete Bra}e KONSTANTINA i METODIJA. To zato {to Bogom blagosloveno apostolsko-misionarsko delo svete Bra}e, izvr{eno me|u Slovenima, svojim zna~ajem zaista prevazilazi istorijske okvire svoje epohe i ~itave ovozemaqske istorije, i zalazi u beskrajne i bezobalne okvire nebozemnog Carstva Hristovog.

Desetak godina ranije moravski knez RASTISLAV (846––869) pro{irio je bio granice svoje dr`ave i stvorio politi~ki samostalnu Veliku Moravsku, zemqu koja se na zapadu grani~ila sa Frana~kom (obuhvataju}i uglavnom teritoriju dana{we ^ehoslova~ke), a na istok se preko Panonije prostirala do Bugarske dr`ave (granica je bila na reci Tisi). Frana~ko-nema~ki kraq LUDOVIK GERMANIK (845–876) koji se tome protivio, nije uspeo da pokori RASTISLAVA, i zato je zatra`io i sklopio savez sa bugarskim vladarem BORISOM. U odgovor na ovaj savez, uperen protiv wega, RASTI-

* P. HRISTU, *Ciqevi poslawa Kirila i Metodija u centralnu Evropu* (na gr~.), u napred spomenutom Solunskom Zborniku, tom I, 7–10. Sr. i F. DVORNIK, *Patriarch Photius*, „Scholar and Statesmen“, 1959, 10, 15.

SLAV se tada obra}a Vizantiji i tra`i savez sa wom, koji zatim bude i sklopqen. Upravo u ovom istorijsko-politi-~kom kontekstu dolazi RASTISLAVQEV poziv da mu se za wegov narod po{aqu misionari iz Vizantije, {to i biva ispuweno dolaskom Svete Bra}e u Moravsku. No bilo bi, me|utim, dvostruko pogre{no ~isto politi~kim motivima obja{wavati i RASTISLAVQEVO tra`ewe i vizantijsko slawe misionara iz Carigrada u Moravsku. Jer, u slovenskom *@itiju Svetog Kirila* jasno se veli da je RASTISLAV preko svojih poslanika ovim re~ima obratio se vizantijskom caru MIHAILU III: „Na{ je se narod odrekao neznabo{tva i obratio se u hri{}ansku veru, no mi nemamo takvoga u~iteqa koji bi nama na na{em (= *slovenskom*) jeziku izlo`io pravu Hristovu veru, da bi i druge dr`ave, vide}i to, ugledale se na nas. Zato nam, gospodaru, po{aqi takvoga episkopa i u~iteqa: jer od vas (iz Carigrada) ishodi dobri zakon u sve zemqe“ (*@ivot Konstantinov*, 14).

Ove RASTISLAVQEVE re~i obja{wavaju nam neke vrlo va-`ne momente u vezi sa pozivawem i slawem, a i sa samim radom, vizantijskih misionara, tj. svete Bra}e me|u Slovenima. Najpre je iz tih re~i jasno za{to se RASTISLAV obratio ba{ Vizantiji, a ne nekoj drugoj tada{woj hri{}anskoj zemqi. To je bilo zato {to je pravoslavna Vizantija u to vreme bila duhovno i kulturno najrazvijenija i najnaprednija zemqa, ne samo u Evropi nego i u svetu uop{te.* Duhovno `iva i preporo|ena posle pobede nad ikonoborstvom**, u punom naponu hri{}anskog `ivota i hri{}anske kulture, Vizantija je u ovo vreme — vreme Patrijarha FOTIJA, cara MIHAILA III i kesara VARDE — bila kula svetiqa

* Sr. G. OSTROGORSKI, *nav. delo*, str. 59 i daqe.

** Oba Sveta Brata bili su svedoci kona~nog trijumfa Pravoslavqa nad ikonoborstvom 843. godine (Nedeqa Pravoslavqa). To je na wih nesumwivo ostavilo trajan i neizbrisiv utisak. Tragove toga nalazimo u *@itiju* KONSTANTINOVOM.

koja je zra~ila svetlo{}u na ostale narode oko sebe, kako Arape na istoku, tako i Franke na zapadu i Slovene na severu. Drugo, iako su u Moravskoj ve} prethodno radili hri-{}anski misionari „Vlasi, Grci i Nemci“, tj. misionari iz Italije, Vizantije i Nema~ke (*@ivot Metodijev*, 5) i izvesni hri{}anski `ivot postojao je u Moravskoj i pre dolaska Svetog KONSTANTINA i METODIJA, ipak je sve to bilo vrlo povr{no, tako da je bilo preostalo dosta mnogobo`a-~kih obi~aja i navika u narodu. Naime, latinski i nema~ki misionari nisu mnogo obra}ali pa`wu na stvarni preobra}aj u Hri{}anstvo i istinski preporod novoobra}enog Slovenskog naroda, nego su slovenski `ivaq samo prosto kr{tavali, bogoslu`ewe vr{ili na nerazumqivom latinskom jeziku i s narodom govorili na tu|em mu nema~kom jeziku, {to ni malo nije pomagalo da Hri{}anstvo bude istinski usvojeno i postane stvarni sadr`aj narodnog `ivota. Uz to su frana~ki misionari nastojali da Moravsku pot~ine pod nema~ku crkvenu upravu, {to je sve RASTISLAVA i navelo na misao da se obrati pravoslavnoj Vizantiji i od we zatra`i istinske Hristove misionare, te tako smawi i odstrani nema~ki uticaj, a svoj narod prosveti i uzdigne do nivoa na kome je bila Vizantija na Istoku.

Jer, glavni razlog RASTISLAVQEVOG tra`ewa misionarâ iz Vizantije otkrivaju nam posledwe re~i iz wegovog pisma caru MIHAILU III: „*Jer od vas ishodi dobri zakon u sve zemqe*“. To jest, pravoslavna Vizantija na Istoku bila je i za Slovene i za ~itav Zapad onaj *drevni hri{}anski Istok*, kolevka Hri{}anstva, gde je i sam Sin Bo`iji `iveo i na{e spasewe izvr{io i odakle se *novi zakon = blagovest* Jevan|eqa Hristovog ra{irila svuda po svetu. A to je bio zakon slobode i bratstva svih qudi pred Bogom, „gde nema ni Jevreja ni Grka, Skita ni Varvara“ (Gal. 3, 28), zakon bratske jednakosti svakog ~oveka i svakog naroda u Hristu kao Novom Adamu, rodona~alniku i glavi novog ~ove~anstva — Crkve Bogo~ove~anske.

I na kraju, kao treće, ovde treba naglasiti i ćiwenicu da Sveta Braća nisu bila poslana u Moravsku — niti bi to oni kao duhovni i jevanđelski qudi prihvatili — da tamo budu neki „vizantijski ćpijuni“ ili „propagatori vizantijskog imperijalizma“ ili bilo ćega tome slićnoga. To su bili pre svega i iznad svega propovednici Jevanđeqa, bogonosni *Apostoli Hristovi*, ćivi svedoci Wegovog Carstva Nebeskog, u koje su pozvani da uđu svi qudi i svi narodi, da svi kao „unuci Adamovi“, tj. potomci zajednićkog starog rodonaćalnika roda qudskog, svi sada u Hristu, kao deca i sinovi Boćiji, naslede „drevno dostojanstvo“ izgubqeno nekada u raju, kako je to ćesto voleo da naglaćava Sveti KIRILO u svojim razgovorima i spisima. Sveta Braća su u svome misionarskom radu bili slobodni od svih spoqnih „okvira“ i „direktiva“ bilo ćijih, i glavni im je zadatak u wihovom misionarskom radu bio: da zasade Jevanđeqe i Crkvu Hristovu među mnogoplemenim narodom Slovenskim. U tom smislu su vrlo karakteristićne reći Svetog KIRILA koje je izgovorio pred svoju smrt u Rimu, a koje su u stvari bile program wegovog ćivota i rada: „Ja nisam sluga ni caru niti ikome drugome na zemqi, već jedino Bogu Svemogućem, i bio sam, i jesam“. Posebno je Sveti KIRILO osećao duboku istinu o stvarnom *jedinstvu* sveg roda qudskog, a time i stvarnu jednakost i ravnopravnost pred Bogom svih qudi, naroda i jezika pod suncem, i zato je toliko radio na stvarawu slovenskog pisma i uvođewu slovenskog jezika u bogoslućewu, mada je kao Grk mogao da insistira na superiornosti grćkog jezika i kulture. Po Svetom KIRILU i wegovom Svetom Bratu, daleko je mawe bila vaćna nacionalna ili dućavna pripadnost (kad su Sv. KIRILA pitali „kakvoga je roda“, on je odgovorio da je „Adamov unuk“), od pripadnosti Hristu i Wegovoj istinskoj Crkvi. Zato su oba Sveta Brata prihvatila Slovene kao svoju rođenu braću i svećivotno se borila za wihovo bogodano pravo da imaju svoj materwi jezik u slućbi Bogu, svoje bogoslućewe, svoju jerarhiju i crkvenu organizaciju, svoju samostalnu dućavu

i kulturu u velikoj porodici hrićanskih naroda. Zato je wihov rad među Slovenima bio zaista *apostolski* rad. Naravno, ne treba zaboraviti da su Sveta Braća bili verni sinovi Istoćne Crkve, no upravo ta wihova pripadnost Katolićanskoj (= *Sabornoj*) Crkvi Istoka omogućavala im je da bez teškoća pruće Slovenima, kao sebi ravnoj braći, punu slobodu slućewa Bogu na svom sopstvenom jeziku, da im pripreme i omoguće svoje narodno bogoslućewe, da im daju svoje slovensko pismo i kwićevnost, da im izgrade svoju samostalnu pomesnu Crkvu. Kao sinovi hrišćanskog Istoka i istoćne drevnoapostolske crkvene tradicije, Sveta Braća su dobro znala da su mnogi narodi na Istoku vekovima pre toga već imali i upotrebqavali svoj jezik u Crkvi i crkvenom bogoslovqu i bogoslućewu, kao što su to bili Sirijci, Gruzinci, Egipćani i mnogi drugi. Kaoućenici velikog i Svetog patrijarha FOTIJA CARIGRADSKOG oni su upravo podrćavali blagodatnu crkvenu raznovrsnost kao bogodano bogatstvo i izobiqe darova Duha Svetoga u Crkvi, jer su znali da „raznovrsnost ne sprećava jedinstvenu blagodat Duha“ (kako je to pisao patijarh Sv. FOTIJE u ovom 2. pismu papi NIKOLI). Zato su već od samog poćetka svojim ravnoapostolskim radom među Slovenima pripremali stvarawe samostalne, to jest pune, katolićansko-saborne Crkve Hristove među Slovenima, kao što ćemo daqe videti.

Poćavši iz Carigrada u Moravsku (u prvoj polovini 863. g.) preko Soluna i Balkanskog poluostrva, Sveti KONSTANTIN kao prezviter a Sveti METODIJE kao đakon, Braća su povela sa sobom i nekoliko sposobnihućenika svojih koji su dobro poznavali slovenski jezik i bili revnosni propovednici Jevanđeqa. Sa sobom su Sveta Braća već nosila od wih izvršen slovenski prevod: *Jevanđeqa* (*Jevanđelistar* za bogoslućenu upotrebu, a verovatno i celo *Tetrajevanđeqe*), bogoslućene odeqke iz *Apostola*, *Liturgiju*, *Psaltir* i izabrane *Slućbe* crkvene. Svoj prevodilaćki rad nastavila su Sveta Braća i u Moravskoj, gde je pre-

veden ^*asoslov*, *Evhologion* (= *Trebnik*), i drugi bogoslu`beni, hagiografski i omiliti~ki tekstovi Svetih Otaca, neophodni za bogoslu`ewe i uop{te za propovedawe Hri{}anstva. Prevodi su bili izvr{eni sa gr~kog, ali su sveta Bra}a gde-gde koristila i latinski pa i jevrejski tekst. O vrednosti i zna~aju tog wihovog svetog prevodila~kog rada mnogo je govoreno i pisano, i mi se na tome ne bismo ovde zadr`avali. Kroz sve to, kroz taj wihov jevan|elski prevodila~ki rad, Slovenski su narodi *slovesno* („logosno“, kako bi to rekao o. JUSTIN POPOVI]) progovorili i u{li u duhovnu zajednicu uzvi{ene hri{}anske kulture i duhovnog `ivota.

Stigav{i u Moravsku, Bra}a su bila do~ekana od RASTISLAVA sa velikom ~a{u. U Moravskoj su oni odmah razvili svestranu misionarsku delatnost, putovali su po narodu propovedaju}i Jevan|eqe i kr{tavaju}i jo{ nekr{tene; podizali su crkve, svakako uz pomo} RASTISLAVA i vernog naroda; otvarali su slovenske {kole u kojima su se u~ili sposobni i obdareni de~aci, od kojih }e mnogi uskoro postati wihovi u~enici i pomaga~i u delu evangelizacije i ocrkvqewa Moravskih Slovena. Naro~ito su pak misionarili uvo|ewem bogoslu`ewa na slovenskom jeziku. Nema sumwe da su Sveta Bra}a u Moravskoj uvela najpre isto~nu Liturgiju i ostala pravoslavna vizantijska bogoslu`ewa i obrede, a onda su postepeno uvodili i usvajali i lokalne obi~aje i zapadne latinske bogoslu`bene prakse, tako da je crkveni `ivot Zapadnih Slovena u Moravskoj bilo spojen sa drevnim hri{}anskim bogoslu`benim tradicijama a opet izgra|en i do`ivqen na svom sopstvenom terenu i tradicijama. Naravno, u ovo vreme, u 9. veku, razlike izme|u vizantijskog i rimskog zapadnog bogoslu`ewa nisu ni bile tako velike kao kasnije, jer je na Istoku i na Zapadu jo{ uvek bila jedna ista Crkva Hristova.

Monahoqubiva Bra}a KONSTANTIN i METODIJE ubrzo su u Moravskoj podigli i jedan manastir, u blizini Starog

Mesta kod Velegrada, gde su se wihovi brojni u~enici u~ili i gde se radilo na daqem prevo|ewu bogoslu`beni i svetoota~kih tekstova. Tu su wihovi u~enici, budu}i sve{tenici, nau~ili celo bogoslu`ewe na slovenskom: jutrewe, ~asove, Liturgiju, ve~erwe, pove~erje, kao {to se o tome govori u *@itiju* Svetog KIRILA. U~enici Svete Bra}e u~ili su se od wih i svetoota~kim tekstovima i svetoota~kom pravoslavnom bogoslovqu, pa su to duhovno bogatstvo tada i kasnije prenosili i u pobo`ni novoobra}eni Slovenski narod, i tu u Moravskoj i drugde me|u Slovenima, osobito kasnije kada su po smrti Svete Bra}e bili proterani iz Moravske.

Sav ovaj bogati i svestrani misionarski rad svete Bra}e u Moravskoj nije, svakako, ostao bez reagovawa i protivqewa od strane nema~kog sve{tenstva i nema~kih biskupa iz Pasau-a i Regensburga, i to, mo`emo slobodno re}i, ve} od samog po~etka wihovog rada. Ali se Sveta Bra}a na sve to nisu obazirala, nego su „u vreme i u nevreme“, „u {irinama i teskobama“ nastavqali da rade delo Bo`ije — {irewe Jevan|eqa i utemeqewe Crkve Bo`ije. U svom misionarskom radu u Moravskoj proveli su Sveta Bra}a oko tri i po godine (ta~nije „~etrdeset meseci“, kako stoji u *@itiju* KONSTANTINOVOM), to jest od 863. do 867. godine, i za to vreme spremili su oko stotinu u~enika koji su trebali da stupe u slu`bu Crkvi kao sve{tenici. Onda su Sveti Ravnoapostoli po{li na misionarski posao u Panoniju, gde je tada vladao pobo`ni slovenski knez KOCEQ (861––874),* koji je sa RASTISLAVOM `iveo u miru i qubavi i taj bratski slovenski savez Sv. Bra}a su svestrano podr`avala. I u Panoniji je Hri{}anstvo ve} bilo ranije ra{ireno, jer je to bila teritorija pod jurisdikcijom salcbur{kog nema~kog biskupa, ali je i u Panoniji situacija sa sloven-

* Sr. F. Grivec, *Slovenski knez Kocelj*, Ljubljana 1938, kao i u wegovoj kwizi: *Slovenska blagovestnika sv. Ciril in Metod*, Celje 1963.

skim `ivqem bila sli~na onoj u Moravskoj, pa je i ovde za Svetu Bra}u poqe rada bilo veliko. Panonski knez KOCEQ bio je veliki qubiteq slovenskih kwiga. On je Svetoj Bra}i omogu}io misionarski rad me|u Panonskim Slovenima: dao im je ubrzo oko 50 u~enika da se kod wih u~e slovenskom bogoslu`ewu i da ih oni spreme za rukopolo`ewe na sve{teni~ku slu`bu. Bra}a su ostala u Panoniji (boravili su u Blatenskom manastiru, na Blatnom jezeru), misionare}i negde oko pola godine, a onda su krenuli, u leto 867. godine, na put ka Carigradu ili Rimu, preko Akvileje i Venecije, najverovatnije sa ciqem da bi wihovi brojni u~enici bili posve}eni u sve{teni~ki pa i episkopski ~in (jer se za u~enike u *@itiju* veli da su bili „dostojni episkopske ~asti“).

Ovde se razlo`no postavqa pitawe odnosa Svete Bra}e prema Rimu i Carigradu, pitawe na koje su do sada davani razli~iti odgovori od strane raznih nau~nika. Jedno je, me|utim, nesumwivo, i na to ovde treba pre svega ukazati: Sveta Bra}a su svojim `ivotom i apostolskim radom stajala iznad vremenskih sporova Starog i Novog Rima. Oni su bili uvereni u pravednost dela koje rade, i to apostolsko delo wihovo prevazilazilo je unutarcrkvene sporove u ovo vreme jo{ uvek jedne i jedinstvene Crkve Hristove. Ovi su, istina, bili u~enici carigradskog Patrijarha FOTIJA i od wega su bili upu}eni na misionarsko delo me|u Zapadnim Slovenima ({to je priznao i sam papa ADRIJAN II u svom pismu RASTISLAVU, SVETOPOLKU i KOCEQU), ali oni nisu osporavali izvesna jurisdikciona prava Rimskog episkopa u zapadnim krajevima gde su oni radili. To je, verovatno, bio i uslov tra`en od pape za Svetu Bra}u da bi im se dopustila misionarska delatnost me|u Slovenima na Zapadu, mada je uop{te uzev{i papski odnos* prema Svetoj Bra}i svo vreme

* D. DÕLGEROVÞ, *nav. delo*, str. 20–21. Razlika, me|utim, u shvatawu tih papinih jurisdikcionih prava pokaza}e se ne{to kasnije, kada Sv. METODIJE postane Panonsko-moravski Arhiepiskop. Dok }e on, tada,

bio dvosmislen i kontradiktoran. Iz celokupne pak delatnosti Svete Bra}e nesumwivo proizlazi jedno, a to je — da su oni, shodno drevnoj isto~noj crkvenoj tradiciji, radili u stvari na stvarawu samostalne i potpune Crkve Bo`ije me|u Slovenima, koja bi, naravno, bila u sabornom blagodatnom jedinstvu u veri i qubavi sa ostalim pomesnim Crkvama na Istoku i na Zapadu, pa, dakle, i sa Rimom i sa Carigradom.

Da bi pak Sveta Bra}a mogla organizovati potpunu i samostalnu Crkvu u Moravskoj i Panoniji, bilo im je potrebno da imaju rukopolo`eno sve{tenstvo i svoga *Episkopa*, ili Arhiepiskopa, jer to od wih niko jo{ nije bio. Zato su oni u leto 867. godine krenuli iz Panonije, mo`da put Carigrada (jer se u *@itiju Metodijevom*, 5, veli da su po{li „vra}aju}i se“, tj. u zemqu odakle su najpre po{li), ili verovatnije put Rima, jer su se nalazili na terenu Rimskog patrijarhata. Na tom putu su se, kao {to je poznato, zadr`ali u Veneciji, gde su doznali za politi~ke i crkvene promene u Carigradu (dolazak VASILIJA MAKEDONCA na vlast i zbacivawe Patrijarha FOTIJA), i gde im je stigao poziv od pape NIKOLE I (858–867), koji ih je pozvao da do|u u Rim radi vi|ewa i, najverovatnije, radi polagawa pred wim ra~una o svojoj delatnosti me|u Zapadnim Slovenima.

U samoj pak Veneciji Sveti KONSTANTIN je imao ve}u raspru sa nema~kim i italijanskim klericima, koji su napali Svetu Bra}u za {to dozvoqavaju upotrebu slovenskog jezika u bogoslu`ewu, kad je, po wihovom shvatawu, dozvoqeno slaviti Boga samo na „*tri jezika*“: jevrejskom, gr~kom i latinskom. Sveti KIRILO je ovakvo shvatawe okarakterisao kao „jeres trijezi~nika“ i, pobijaju}i shvatawe ovih zapadnih klirika, nazvao ih je „pilatovcima“, jer je PILAT

smatrati svoju arhiepiskopiju za samostalnu Crkvu, dotle }e papa smatrati wega i wegovu Crkvu pot~iwenom i zavisnom od Rima. Sr. i P. HRISTU, *nav. delo*, str. 21–23.

napisao natpis na Krstu Hristovom na tri jezika. Ovo protivqewe misionarskoj delatnosti na slovenskom jeziku u stvari je bilo samo produ`etak onog otpora koji su Sveta Bra}a ve} ranije do`ivqavala u Moravskoj od zapadnih klirika, {to }e kasnije sve vi{e rasti dok se ne pretvori u otvoreno gowewe i slovenskog jezika i bogoslu`ewa i samih Slovenskih Apostola i wihovih u~enika.

Tako su iz Venecije Sveta Bra}a krenula u Rim vode} i sa sobom i grupu u~enika svojih, kao {to smo ve} rekli. Rado su, verovatno, oni prihvatili papin poziv da do|u u Rim, jer su politi~ke i crkvene promene u Carigradu sada izmenile klimu izme|u Rima i Carigrada. Verovatno je, tako|e, da bi ambicioznom papi NIKOLI I dobro do{ao dolazak Svete Bra}e u Rim, jer je i on `eleo da preko wih ostvari svoje planove pro{irewa papske vlasti na krajeve Moravske i Panonije, poput onih planova nedavno sprovo|enih u Bugarskoj. (Papska, naime, borba za supremaciju nad svim krajevima hri{}anskim nije ni na samom Zapadu jo{ bila potpuno ostvarena.) Me|utim, u me|uvremenu je umro papa NIKOLA, i Svetu Bra}u je u Rimu do~ekao wegov naslednik ADRIJAN II (14. decembra 867–872). On je lepo primio Slovenske Apostole, verovatno zbog nastale promene u Carigradu (gde je nestalo sa vlasti onih lica koja su bila u neprijateqstvu sa Rimom), i u `eqi da preko slovenskih misionara privu~e sebi Zapadne Slovene, da ih ne bi izgubio kao Bugare, a svakako i zbog toga {to su Sveta Bra}a sa sobom nosila svete mo{ti Svetog KLIMENTA RIMSKOG, koje su oni prona{li jo{ na Krimu i nosili ih sa sobom i u Moravsku. Papa ADRIJAN je, veli se u *@itiju*, odobrio misionarski rad Sv. KONSTANTINA i METODIJA me|u Slovenima, wihovo slovensko bogoslu`ewe i slovenske bogoslu`bene kwige, i ~ak im je dozvolio da o Bo`i}u (te iste 867. godine) slu`e na slovenskom i u samom Rimu. Ova podr{ka i izvesna potvrda pape ADRIJANA Svetoj Bra}i bila je wima dragocena, jer su u Rimu bile po~ele da pristi`u optu`be i

klevete na Svetu Bra}u i wihov rad od strane frana~kog sve{tenstva, nema~kih biskupa i klirika. Ipak, ni papa ADRIJAN II, ni pogotovu pape posle wega, nikada nisu zvani~no i definitivno potvrdili slovensku Liturgiju i bogoslu`ewe,* {to }e protivnici Svete Bra}e kasnije iskoristiti, osobito protiv Sv. METODIJA i wegovih u~enika.

Sveti METODIJE, do tada samo |akon, bio je u Rimu rukopolo`en za sve{tenika, a sa wim i izvestan broj u~enika koji su s tim ciqem i po{li na put sa Svetom Bra}om. Za vreme ovog wihovog boravka u Rimu zadesila je bolest Svetog KONSTANTINA, i tada je on primio veliku mona{ku shimu i dobio novo ime KIRIL. Posle toga, nakon par meseci, Sveti KIRILO se i prestavio u Rimu, 14. februara 869. godine u svojoj 42. godini `ivota. Pogreben je sve~ano u crkvi Svetog Klimenta u Rimu. Interesantno je zapaziti da je Sveti METODIJE hteo tada da se vrati u Carigrad nose} i sa sobom i telo svoga brata, `ele}i u stvari da se povu~e u svoj manastir na Olimpu. Ovaj doga|aj nam otkriva skrivenu nameru Svete Bra}e prema kojoj su oni u stvari `eleli da se, po zavr{etku svog misionarskog rada me|u Slovenima, povuku u svoj manastir na Olimpu ili u Carigradu, nemaju}i o~igledno nikakvih daqih pretenzija za vla{}u, a ostavqaju}i umesto sebe svoje u~enike pripravqene i osposobqene za crkvenu slu`bu i upravu u novoosnovanoj Crkvi. Tako|e je interesantno primetiti da, kada je ve} pristao da Sveti KIRILO bude sahrawen u Rimu, Sveti METODIJE je `eleo da to bude u crkvi Svetog Klimenta a ne u crkvi Svetog Petra, kako je to `eleo papa ADRIJAN.

No, dalekovidi Sveti KIRILO, umiru}i, preneo je na svoga brata svoju bogonadahnutu apostolsku `equ i zavet: „Eto, brate, ja i ti bejasmo kao slo`ni par volova koji oru

* Sr. P. L. HUILLIER, *L'attitude de la papauté vis-à-vis de l'action missionaire de Cyrille et Méthode*, u „Konstantin Kiril Filosof", dokladi Bþlgarska Akad. Nauk, Sofiæ 1971, str. 253.

jednu wivu. I evo, ja padam na brazdi zavr{iv{i svoj posao. Znam ja da si ti silno zavoleo goru Olimp, ali te molim: nemoj radi gore ostavqati svoju propoved i u~ewe. Ovim podvigom ti mo`e{ boqe posti}i spasewe." Ovim re~ima je Sveti KIRILO bodrio svoga poti{tenoga brata i podsticao ga da nastavi apostolsku misiju me|u Slovenima, tj. da se vrati sa u~enicima u Moravsku, iako mo`da sam Sveti KIRILO nije mogao u tom ~asu da sebi predstavi kakve sve te{ko}e o~ekuju Svetog METODIJA. Wegove re~i, ipak, pokazuju duboko iskustvo i poznawe te{ko}a koje su neminovno spojene sa radom Apostola Hristovih u ovom svetu, i one nam otkrivaju nivo svesti i shvatawa apostolske odgovornosti Svete Bra}e za delo Hristovo koje su zapo~eli me|u Slovenima. Zavet Svetog KIRILA uzeo je na sebe i potpuno do kraja ispunio sveti mu brat METODIJE, {to pokazuje ~itav wegov daq i apostolski rad, u toku punih 16 godina, i wegov mu~eni~ki `ivot i stradawe.

❄

I zaista, Sveti METODIJE je krenuo natrag u Moravsku ~im mu je stigao poziv od panonskog kneza KOCEQA, koji je od pape ADRIJANA tra`io da mu vrati natrag METODIJA — „bla`enog u~iteqa na{eg" (jer je od odlaska Svete Bra}e u Rim bilo proteklo ve} 14 meseci). KOCEQ je ovo u~inio izme|u ostaloga i zbog toga {to je RASTISLAV u Moravskoj bio izgubio borbu sa Nemcima i sada je on, KOCEQ, ostao jedini slovenski vladar koji je podr`avao Svetu Bra}u nasuprot Nemcima. Papa ADRIJAN se odazvao KOCEQA i poslao natrag METODIJA, „mu`a ispuwenoga znawem i pravovernoga", da on tamo bude „u~iteq od Boga svima Slovenskim dr`avama". ADRIJAN II je svojom bulom (koja po~iwe re~ima Gloria in excelsis = „Slava na visini Bogu" — iz 869. godine) odobrio slovensko bogoslu`ewe.* Tako je Sveti METODIJE

* Sr. P. DEVOS, *New Catholic encyclopedia*, vol. IV, 579–581; sr. i F. GRIVEC, *Slovenska blagovestnika*, 92–93.

mogao sa u~enicima mirnije da krene natrag i nastavi zapo~eti apostolski rad.

Do{av{i sa u~enicima u Panoniju, METODIJE je posle kra}eg vremena, na novi predlog KOCEQA, ponovo i{ao u Rim (krajem 869. ili po~etkom 870. godine) sa svojih dvadeset odli~nih i spremnih panonskih u~enika. U Rimu on bude ovom prilikom hirotonisan za Panonskog Arhiepiskopa a wegovi u~enici budu rukopolo`eni za sve{tenike. Tako bude ustanovqena Panonska Arhiepiskopija, koja je u stvari bila obnova drevne Sirmijumske Crkve (u dana{woj Sremskoj Mitrovici), osnovane od Sv. Apostola ANDRONIKA, jednoga od Sedamdesetorice Hristovih Apostola, koji je, po drevnohri{}anskom predawu, propovedao u Panoniji. U sastav METODIJEVE Arhiepiskopije izgleda da su u{li i neki krajevi koji su bili pod vizantijskom vla{}u (verovatno i deo MUTIMIROVE Srbije).

Iako se METODIJEVA Arhiepiskopija zvala Panonskom, ona je u stvari obuhvatala i Moravsku, tako da }e sveti METODIJE ne{to kasnije biti nazvan i „arhiepiskopom Moravskim". Ma koliko da je u ovom osnivawu Panonsko-moravske Arhiepiskopije imao i rimski papa svojih planova i ciqeva, ipak je nesumwivo da je u tome presudnu ulogu odigrao veliki misionarski uspeh apostolskog rada Svete Bra}e na tom terenu, jer su oni svojim propovedewem Jevan|eqa me|u Slovenima, zavo|ewem slovenskog bogoslu`ewa i {irewem hri{}anske kulture i prosve}enosti na narodnom slovenskom jeziku, u~inili da uzraste i oja~a Crkva Bo`ija me|u Slovenskim narodima Moravske i Panonije, a onda i me|u ostalim Slovenskim narodima, osobito onima kr{tenim iz Vizantije. Za Svetog METODIJA i kneza KOCEQA ova nova Arhiepiskopija bila je potpuna i samostalna Crkva, koja je, naravno, bila u crkvenom op{tewu sa Rimom i Carigradom. Ta Crkva nije bila pot~iwena ni Rimu ni Carigradu, iako je Rim nastojao da joj se nametne. Ona je bila osnovana, shodno isto~noj tradiciji, u duhu

crkvene samostalnosti, na terenu politi~ki samostalne dr-`ave Slovenske, sa svojim sopstvenim jezikom i sopstvenim narodnim predawem, sa svojim kanonskim pravom i vla{}u da sama ure|uje svoje stvari i sama da sudi i odlu~uje, ne tra`e}i pri tom odobrewe ni od koga sa strane.* Sveti METODIJE je dobro znao da vrhovna vlast u Crkvi Hristovoj na zemqi jeste sam Gospod Hristos kao Glava Crkve, Koji Duhom Svetim upravqa Crkvom na *Vaseqenskim Saborima*. A da je sveti arhiepiskop METODIJE zaista stavqao vlast Vaseqenskih Sabora iznad svega, pa i iznad papske vlasti, vidi se iz toga {to se on u svojoj Crkvi rukovodio kanonima Isto~ne Crkve, ~ije je kanonske zbornike upotrebqavao, a jedan od wih (*Nomokanon* u 50 naslova) on je i preveo na slovenski jezik i uveo ga u upotrebu u svojoj Crkvi. (Na po~etku tog *Nomokanona*, koji je Sv. METODIJE preveo, stajao je jedan pregled rada svetih Vaseqenskih Sabora, gde se, izme|u ostaloga, govori da je VI Vaseqenski Sabor osudio papu HONORIJA kao jeretika.)** Uostalom, u svom daqem radu Sveti METODIJE se kao arhiepiskop tako i pona{ao kako je i shvatao svoju Crkvu, to jest samostalno i slobodno, kao punopravni poglavar samostalne Arhiepiskopije, {to pokazuje i wegovo daqe dr`awe i pona{awe do kraja `ivota. Jer ne treba ovde gubiti iz vida drevno isto~no shvatawe Crkve i wene organizacije, to jest apostolsko-svetoota~ku eklisiologiju, o~igledno prisutnu u ravnoapostolskom bogoslovsko-crkvenom radu, pona{awu i u~ewu Svete Bra}e, doslednih u tome u~enika svoga u~iteqa Patrijarha FOTIJA.

Kao arhiepiskop, Sveti METODIJE je radio neko vreme u Panoniji (sedi{te u Blatinskom manastiru) i imao tamo veliki uspeh, tako da je nema~ko sve{tenstvo moralo napustiti wegovu oblast i vratiti se u Salcburg (pod ~ijom je

* P. HRISTU, *nav. delo*, str. 23.

** Sr. S. TROICKIY, *Kto vklõ~il papist i~eskuõ sholiõ v pravoslavnuõ Korm~uõ*, „Bogoslovskie trudÿ“, Moskva 1961, sb. 2, str. 27.

vla{}u ranije, oko 75 godina, crkveno stajala Panonija). Salcbur{kom Arhiepiskopu ovo nije bilo po voqi, i on je sa ostalim nema~kim biskupima i kliricima otpo~eo borbu protiv METODIJA i wegove tobo`e „nove nauke“. Ovi napadi, kao i oni malo kasnije iz Moravske, ima}e na`alost prili~nog uspeha, tako da }e se od tada i odnos Rimskih papa promeniti na {tetu Svetog METODIJA i wegove Slovenske Crkve. Panonski je Arhiepiskop — sveti METODIJE — po{ao zatim u Moravsku, jer je od svojih tamo{wih vernika odsustvovao ve} skoro tri godine. Slovenski ga je narod opet lepo primio, no Moravskom su tada ponovo vladali Nemci, a crkvenu vlast je imao nema~ki episkop grada Pasau. Moravski knez SVJATOPOLK okrenuo se tada bio sasvim Nemcima, odrekao se svoga slovenskog jezika i METODIJEVE Slovenske Crkve, i potpuno pristao na optu`be koje su Nemci pokrenuli kod pape ADRIJANA i JOVANA VIII (872–882) protiv METODIJA, okrivquju}i ovoga ~ak i za jeres, tj. zato {to nije prihvatio zapadno u~ewe o *Filioque*. Sveti METODIJE se o{tro sporio i prepirao sa frana~kim i bavarskim kliricima, brane}i svoj rad i svoju veru od wih. No pred zlobom wihovom to mu sve nije moglo pomo}i; ubrzo je od wih bio uhva}en, su|en na jednom „saboru“, boqe re~eno bezakonom zbori{tu, i ba~en u tamnicu, negde u „[vabiji“, to jest u Nema~koj (verovatno u Regensburgu ili u manastiru Elvangenu). U zatvoru je Sv. Apostol Slovenski proveo pune tri godine tamnovawa (od 870. do 873. g.). Su|ewe, mu~ewe i zlostavqawe Svetog METODIJA predvodio je nema~ki episkop HERMANRIH iz Pasaua, a wega je podr`avao i nema~ki kraq LUDOVIK GERMANIK, uz saglasnost i kneza SVJATOPOLKA.

Tako je Sveti METODIJE dostigao i dopunio meru Otaca svojih: odstradavawem pravednog dela propovedawa i {irewa Jevan|eqa Hristovog poistovetio je se, zajedno sa svojim bratom Sv. KIRILOM, sa Apostolima Hristovim i Svetim Ocima Crkve, te je i na taj na~in bila posvedo~ena i potvr|ena izvornost i autenti~nost wihovog apostolskog

rada me|u Slovenima.* Svoje za Hrista tamnovawe i tamo{we zlostavqawe Svetiteq je mirno podnosio, ni u ~emu ne odstupaju}i od svoga apostolskog programa, tj. nesebi~nog slu`ewa preporo|ewu, prosve}ivawu i spasewu u Hristu Slovenskih qudi. Wegovi slovenski u~enici ostali su mu verni i tada, i pose}ivali su ga u tamnici kao svoga Apostola, Oca i U~iteqa u Hristu Bogo~oveku.

Za oslobo|ewe Svetog METODIJA iz tamnice papa ADRIJAN II nije ni{ta preduzimao, ili mo`da nije znao o wegovom zatvarawu, {to je malo verovatno. Novi papa, JOVAN VIII (izabran 14. decembra 872. g.), ve} je 873. godine tra`io da se METODIJE oslobodi iz zatvora (pisao je o tome biskupima Salcburga, Pasaua i drugima, a pisma je poslao po svom legatu episkopu PAVLU iz Ankone). Posle papine intervencije Sveti METODIJE bude oslobo|en, i on tada odlazi u Dowu Panoniju kod kneza KOCEQA. Tamo on ne ostaje dugo, jer se uskoro vra}a u moravski deo svoje Arhiepiskopije (sedi{te mu je bilo najverovatnije u Velegradu), gde su Moravski Sloveni bili izagnali sve nema~ke sve{tenike i tra`ili povratak svoga U~iteqa i Prosvetiteqa. Znaju}i da ga tamo o~ekuju te{ko}e, METODIJE je ipak do{ao u oblast SVJATOPOLKOVU u Moravskoj, gde se ovaj u to vreme bio donekle osamostalio u odnosu prema Nemcima. Me|utim, neko vreme posle toga SVJATOPOLK sklopi mir sa nema~kim kraqem LUDOVIKOM i nema~ko se sve{tenstvo tada vrati u Veliku Moravsku. ^im su do{li, oni po~nu oko SVJATOPOLKA i zajedno sa wim plesti spletke protiv Svetog METODIJA. Izme|u ostalog oni ga po~nu optu`ivati i pred Rimskim papom i to za „krivoverstvo“. Rezultat svega toga bio je taj da je papa JOVAN VIII, godine 873. zabranio slovensko bogoslu`ewe, ~ime je daqi rad Svetog METODIJA bio vrlo ote`an.* No i pored svega toga Slovenski Ravnoapostol je, ne obziru}i se na papsku zabranu, nastavio svoj apostolski rad i imao i tada misionarskog uspeha. U ovo vreme krstio je ~e{kog kneza BORIVOJA (oko 875. g.) i wegovu suprugu QUDMILU, sa mno{tvom ^eha, a misionarski je delao i me|u Poqacima i Ma|arima, bilo direktno bilo indirektno preko svojih u~enika koje je rukopolagao i slao u misije. O~igledno je da se on nije mnogo osvrtao na spomenutu papsku odluku, nego se pona{ao kao samostalni Arhiepiskop u svojoj Crkvi, jer je znao da su svi Episkopi u Crkvi Hristovoj ravni me|u sobom, jer su svi naslednici Svetih Apostola.

Ali, daqi rad i ~ak opstanak Svetog METODIJA u Moravskoj bio je skop~an sa novim te{ko}ama. Knez SVJATOPOLK i wegovi savetnici, sve{tenik JOVAN iz Venecije i nema~ki sve{tenik VIHING, ponovo su optu`ili METODIJA papi JOVANU VIII, te ga ovaj, juna 879., strogim tonom poziva da do|e u Rim da bi tamo wegovo u~ewe bilo preispitano i on odgovarao za{to slu`i na „varvarskom slovenskom jeziku“ kada je to zabraweno. Na ovaj poziv se Sveti METODIJE odazvao tek po~etkom 880. godine. U stvari, u Rim je do{ao vi{e kao zato~enik, sa nema~kom pratwom, u kojoj je bio i sve{tenik VIHING, koga je SVJATOPOLK poslao u Rim sa jasnom namerom da ga papa hirotoni{e za episkopa, {to na`alost i bude u~iweno.

Na sudu pred papom i episkopima u Rimu Slovenski Svetiteq se ipak opravda te ne bude osu|en, {to svakako

* [ta re}i na re~i doskora{weg profesora Beogradskog univerziteta ({tampane u wegovoj kwizi koja je „stalni univerzitetski uxbenik“) povodom Svete Bra}e i wihove misije u Moravskoj: „Kao i kazarska, tako je i moravska misija (Sv. Bra}e) o~evidno imala vi{e politi~ko-ekonomski nego religiozni karakter“ (D. PAVLOVI], *Starija Jugoslovenska kwi`evnost*, Nau~na kwiga 1971, str. 17–18), {ta drugo osim to da takvo shvatawe svedo~i samo o meri dana{weg otu|ewa od Svete Bra}e, od wihove vere i duha, wihove kulture, wihove nesebi~ne ~ove~nosti, wihove apostolske hristolikosti. Ali tako mora i biti kad se „politikom“ i „ekonomskom bazom“ ho}e sve da protuma~i.

* Sr. F. DVORNIK, *Les Slaves*, p. 91.

treba pripisati i li~nom ugledu i uticaju koji je METODIJE kao ~ovek oko sebe {irio. Papa JOVAN je tada napisao pismo SVJATOPOLKU (bula Industriae tuae, juna 880. g.) u kojem ka`e da je METODIJU priznata pravovernost, jer on u~i i slu`i onako kako u~i Rimska Crkva i {est Vaseqenskih Sabora. Papa stoga preporu~uje METODIJA da pri povratku u Moravsku bude primqen kao arhiepiskop sa du`nim uva`avawem. Ovakav, sada izmewen stav pape JOVANA prema Sv. METODIJU verovatno je proizlazio iz ~iwenice da se u to vreme papa bio pomirio sa Carigradskim patrijarhom FOTIJEM (na poznatom saboru u Sv. Sofiji u Carigradu, 879–880. godine, gde su u~estvovali i papski legati),* a svakako i zato {to je papa tada bio u sukobu sa Karolincima i {to je bio prite{wen od Saracena i italijanskih knezova. U ovo vreme papa JOVAN je nastojao da sebi pod~ini Bugare i Dalmatince (= *Humsku zemqu*), pa je tim vi{e to isto `eleo da postigne preko METODIJA i u odnosu na Moravske i Panonske Slovene. Prema papinom pismu iz 880. godine, ako je to pismo autenti~no, JOVAN VIII je tada odobrio slovensko pismo i jezik i slovensko bogoslu`ewe. A {to se ti~e SVJATOPOLKA papa je pisao: ako mu se vi{e svi|a latinski jezik, onda neka mu se i slu`i po latinski.

Nesre}a je, me|utim, bila u tome {to je papa tom prilikom, po `eqi SVJATOPOLKA, posvetio u Rimu za episkopa nema~kog sve{tenika VIHINGA, glavnog intriganta protiv Svetog METODIJA. VIHING je hirotonisan za episkopa u Nitri (u Slova~koj), sa umesnom preporukom da bude pokoran svome Arhiepiskopu, ali se to ubrzo pokazalo {tetnim i za Svetog METODIJA i za Slovensku Crkvu i slovensku hri{}ansku (= *pravoslavnu*) stvar u Moravskoj.

* O ovom zna~ajnom Saboru videti: F. DVORNIK, *Le Schisme de Photius*, Paris 1950, p. 230, i na{e ~lanke: *Vaseqenski sabori i `ivo predawe Crkve*, i *Svet i Nekt arije Eginski kao istori~ar Crkve*, „Bogoslovqe“ 1–2, 1973 i 1–2, 1975.

Za povratak Svetog METODIJA iz Rima u Moravsku postoji pretpostavka da se on vra}ao preko Dalmacije i da je tom prilikom imao veze sa tamo{wim benediktincima u Dalmaciji i uop{te sa tamo{wim sve{tenstvom, po{to se zna da su se oni interesovali slovenskim bogoslu`ewem. Jer od ovog doba pa na daqe, tj. od vremena Svete Bra}e i vremena vizantijske uprave u Dalmaciji, kod Srba u Humskoj zemqi, i Hrvata uglavnom u dalmatinskom primorju praktikovalo se bogoslu`ewe na slovenskom jeziku. Ono se tu utvrdilo verovatno radom nekih od u~enika Svete Bra}e, posle wihovog progonstva iz Moravske, i bilo je uporno braweno od latinskih nasrtaja tokom nekoliko vekova.*

Ali, ako Sveti METODIJE nije brzo stigao u Moravsku, tamo je pre wega pohitao novohirotonisani episkop VIHING. Stigav{i, on je odmah kod SVJATOPOLKA u Moravskoj proturio vest da je papa protiv METODIJA. Pred nema~kim pak sve{tenstvom, kao geslo borbe protiv METODIJA, VIHING je istakao METODIJEVO nepriznavawe zapadnog u~ewa o Filioque. METODIJE se, kao {to je i normalno, dr`ao isto~nog (= *pravoslavnog*) u~ewa o isho|ewu Svetoga Duha samo od Oca (i zato wegovo slovensko *@it ije* naziva latinsko u~ewe o Filioque „iopatorskom jeresju“, tj. jeresju koja, kao nekada{wa jeres Monarhijanska (= *Savelijeva*), u~i o slivawu li~nosti Oca i Sina, pa se tako dobija jedan „Iopator“ = „*Ocesin*“, iz koga onda ishodi Sveti Duh, ~ime se u stvari potpuno izvr}e pravilna vera u Svetu Trojicu. (Sli~no je o ovome tada govorio i pisao Sv. Patrijarh FOTIJE, u~iteq Svete Bra}e.)** Uostalom, u ovo vreme izraz Filioque nije ni

* Interesantno je mi{qewe o tome nedavno iznela prof. NADA KQAI] (*Historijska podloga hrvatskog glagoljaštva u X i XI stoljeću*, Slovo 15–16, Zagreb 1965, str. 225–281). Ona dokazuje da je samo na podru~ju vizantijske Dalmacije mogao biti usvojen i brawen slovenski liturgijski jezik i glagoqica. U srpskoj *Humskoj zemqi* sa~uvano je iz toga doba slovensko pismo na mno{tvu spomenika.

** U svom delu: *O mistagogiji Svetoga Duha*, PG 102, 263–391.

u samom Rimu jo{ bio unet u Simvol vere, te je prema tome VIHING zastupao vi{e frana~ko-nema~ko mi{qewe i shvatawe nego li rimsko. (Poznata je ~iwenica da je Rimskoj Crkvi Filioque nametnuto tek od strane franaka Karolinaca.)* Na ovaj na~in, kako pravilno prime}uje F. GRIVEC, „dodatak Filioque postao je geslo borbe izme|u slovenskog i latinskog bogoslu`ewa“ u Moravskoj.**

VIHING je u Moravskoj govorio da on ima druga~ije papino pismo, i wegovom takvom kazivawu mnogi su zaista i poverovali. Zbog ovakvog VIHINGOVOG pona{awa Sveti METODIJE je bio prinu|en da pi{e papi JOVANU u Rim i protestvuje protiv papine podr{ke VIHINGU (verovatno krajem 880. godine, ali to pismo nije sa~uvano). Na to pismo papa JOVAN mu je odgovorio (marta 881. godine), umiruju}i ga da ne brine i obe}avaju}i mu da }e VIHINGOVO pona{awe ispitati. Izgleda, me|utim, da je papa JOVAN ostao samo na re~ima; u svakom slu~aju on nije bio odlu~an. Tako se Sveti Slovenski Apostol opet na{ao usamqen i bez podr{ke. Od tada on vi{e nije imao veze sa Rimom.

VIHING je u ovo vreme, izgleda, po~eo da {iri i jednu drugu vest uperenu tako|e protiv Svetog METODIJA: kako je, tobo`e, i sam vizantijski car protiv METODIJA. Verovatno je mogu}e da je jedana takva vest stigla iz Moravske i do samog vizantijskog cara VASILIJA I MAKEDONCA. Tek, on u ovo vreme {aqe jedno pismo Svetom METODIJU u kojem ga poziva da do|e u Carigrad radi vi|ewa. Kao i u ranijim slu~ajevima, dok je Sveti KIRILO bio `iv, tako je i sada Sveti METODIJE bio iznad politi~kih spletki i promena

* Videti o tome nedavno iza{lu kwigu: RICHARD HAUGH, *Photius and the Carolingians*, Bellmont, Massachussetts 1975.

** *Slovenska blagovestnika sv. Ciril in Metod*, Celje 1963, 138. — U *@itiju* Sv. KLIMENTA OHRIDSKOG, 7, stoji da je Sveti METODIJE odlu~io od Crkve VIHINGA zbog pogre{nog, jeretI~kog u~ewa o isho|ewu Svetoga Duha, tj. zbog Filioque.

na vlasti, zato je i sada ostao lojalan prema novom vizantijskom caru (VASILIJE I MAKEDONAC do{ao je na vlast posle ubistva cara MIHAILA III 867. godine i zbacivawa Patrijarha FOTIJA, i ostao je na vlasti do 886. godine). On se odazove na carevo pismo, pogotovu {to su i delovi wegove Crkve (Sirmiumske Arhiepiskopije) potpadali pod Vizantiju, i krene na put u Carigrad 882. godine. (Iz Moravske je za Carigrad mogao i}i suvozemnim putem preko Bugarske, ili pak kroz tada vizantijsku Dalmaciju morem do Dra~a, i onda suvozemnim putem do Soluna i daqe. Nije poznato kojim je putem Sv. METODIJE i{ao). Ve} nekoliko godina pre toga, po~ev od 877. godine, Sveti Patrijarh FOTIJE se nalazio ponovo na Carigradskom prestolu, izmiren sa carem VASILIJEM MAKEDONCEM i sa papom JOVANOM VIII (na Saboru u Svetoj Sofiji 879–880). I car VASILIJE i Patrijarh FOTIJE veoma su lepo do~ekali Svetog Apostola Slovenskog u vizantijskoj prestonici. METODIJE im je govorio o svom radu i, sigurno, o dogmatskom odstupawu zapadnih klirika (o isho|ewu Svetoga Duha).* Oni su pohvalili wegovo u~ewe i delawe, {to zna~i da su sasvim odobrili i prihvatili wegovo slovensko bogoslu`ewe. [tavi{e, iz qubavi prema Svetom METODIJU i slovenskom bogoslu`ewu, a verovatno i radi daqih misionarskih ciqeva, oni su jednoga od METODIJEVIH u~enika iz wegove pratwe, zajedno sa jednim |akonom, zadr`ali u Carigradu sa potrebnim slovenskim kwigama, te su ovi od tada, verovatno u nekoj crkvi ili manastiru u Carigradu, slu`ili na slovenskom jeziku.** Sve ovo, naravno, bila je velika radost

* Takvo je mi{qewe i solunskog profesora P. HRISTU, *nav. delo*, str. 8 i 27. On ~ak smatra da je patrijarh FOTIJE, koji uskoro zatim pi{e svoje delo *O Svetome Duhu*, protiv Filioque, u stvari bio pobu|en na to od Sv. METODIJA.

** Prof. F. GRIVEC (*Slovenska blagovestnika*, 143), a i drugi (npr. DVORNIK, *Les Slaves*, 96) smatraju da je u Carigradu tada ustanovqen centar za

za Svetog METODIJA, radost {to se wegovo slovensko bogoslu`ewe sve vi{e {iri, kako iz Moravske, tako sada i iz Vizantije, kako me|u Moravskim Slovenima, tako i me|u drugim Slovenskim narodima koji su tek bili kr{teni od Vizantije (kao {to je to bio slu~aj, na primer, sa Srbima u Ra{koj, Zeti i Zahumqu (= *Humskoj zemqi*), kr{tenim kona~no neku godinu pre toga, a najverovatnije i sa Hrvatima u vizantijskoj Dalmaciji).

Iz Carigrada se Sveti METODIJE mirno vratio u svoju Moravsku, jer, koliko znamo, nikakvih smetwi niti potrebu da se „pravda" nije tamo do`iveo. (Neki istori~ari smatraju da se ovim putovawem u Carigrad Sveti METODIJE ustvari okrenuo od Rima Carigradu, ali }e mislimo ta~nije biti da je Slovenski Ravnoapostol i sada ostao dosledan sebi i svome samostalnom apostolskom radu, u kome se oslawao i na Rimsku i na Carigradsku Crkvu, budu}u dogmatski uz ovu drugu, ali administrativno na terenu one prve i doga|ajima upu}ivan na Rim kao centar Zapada.)

Vrativ{i se u Moravsku, Svetiteq je, kako veli wegovo *@itije* (glava 15), sve brige svoje polo`io na Gospoda, i daqe je nastavio svoj apostolski rad. U ovo vreme svoga `ivota i rada on se posve}uje daqem prevo|ewu i dovr{ewu prevoda Svetoga Pisma i ostalih crkvenih kwiga na slovenski jezik. Kona~no je sada dovr{io prevod svih kwiga Staroga Zaveta (osim *Kwiga Makavejskih*) sa gr~koga na slovenski jezik (u *@itiju* se veli da je taj posao zavr{io od marta do oktobra meseca, ta~no na praznik Sv. Dimitrija,

slovensko bogoslu`ewe i da su se tu okupili neki od onih u~enika Svete Bra}e koji nisu bili po{li s wima ranije u Moravsku, a verovatno i novi slovenski u~enici iz Bugarske i Makedonije. Tako bi se ovde pripremili mnogi gr~ki tekstovi i slovenski prevodi koji }e zatim biti preneti u Borisovu Bugarsku, ~ime }e umnogome biti olak{an kasniji dolazak i rad u Bugarskoj i Srbiji, Zeti, Zahumqu prognanih iz Moravske u~enika Svete Bra}e.

za{titnika Solunskog, u ~iju je ~ast Sv. METODIJE ina~e napisao i jedan *Panegirik*, mo`da ba{ tom prilikom). Sveti KIRILO je ranije, kao {to smo videli, bio preveo samo *Psaltir* i *Jevan|eqe*, sa *Apostolskim odeqcima* i izabranim *slu`bama*. Sada je Sveti METODIJE to sa u~enicima svojim upotpunio i tako Slovenima ostavio prevedeno skoro celo Sveto Pismo i ostale potrebne bogoslu`bene i crkvene kwige. On je preveo sada i jedan *Nomokanon* („Zakon sudnij qudem"), tj. zbornik crkvenih pravila i dr`avnih (gra|anskih) zakona za ure|ewe verskog i narodnog `ivota kod Slovena.* Tako|e je preveo i izvesne „kwige Svetih Otaca", tj. najverovatnije neki od Ota~kih *Paterika*, ili svetoota~kih *Beseda*.

Sve ovo, kao i sav dotada{wi rad Slovenskih Apostola, u~inilo je da METODIJEV uticaj, i pored svih spletki protivu wega, nije opadao me|u Slovenima u Moravskoj, pa i {ire na Zapadu. Tome je, verovatno, doprinelo i to {to je, zbog SVJATOPOLKOVOG u ovo vreme sukoba sa Nemcima, VIHING bio prinu|en da napusti Moravsku, 882. godine ili ne{to malo kasnije. METODIJEVA slava i ugled stigli su i do nema~kog i zapadnog vladara KARLA III (876–887), jer nam, ne bez osnova, *@itije* svedo~i o po{tovawu koje je ovaj ukazivao Slovenskom Svetitequ. Jer, Sveti METODIJE je zaista bio i ostao do kraja `ivota kao *Apostol* Hristov, neumorni delateq i trudbenik u Vinogradu Gospodwem, poput svetog Apostola PAVLA. Zato s pravom i zavr{ava `ivotopisac wegov kwigu *@itija* wegovog re~ima Apostola PAVLA: „Tako (on) zavr{i dobri podvig tr~awa, veru odr`a, i venac pravde od Gospoda zadobi" (2 Tim. 4, 7–8).

* O tome videti npr. S. TROICKI, *Sv. Mefodiy kak slavænskiy zakonodatelý*, „Bogoslovskie trudÿ" 2, str. 83–143. — Postoji, me|utim, mi{qewe da je *Zakon sudnij qudem* bio od Metodija sa~iwen jo{ pre odlaska u Moravsku, dok je upravqao jednom od Slavinija kod Soluna, te da to nije *Nomokanon*.

Prestavio se Sveti METODIJE 6. aprila 885. godine (u utorak Velike Nedeqe), u svojoj sedamdesetoj godini `ivota, sa posledwim re~ima na usnama: „U ruke Tvoje, Gospode moj, predajem duh svoj“ (Lk. 23, 46). Time je pokazao da je i on, kao i sveti brat mu KIRILO, celog `ivota svog jedino Gospodu Hristu i slu`io, i radi Wega — spasewu qudi Slovenskih. Opevan je od svojih u~enika na slovenskom, latinskom i gr~kom jeziku, ~ime su ovi svetometodijevski slovenski klirici pokazali da ostaju uz isto~no shvatawe saborne vaseqenskosti Crkve Hristove, koju je me|u Slovenima osnovao i utvrdio Sveti METODIJE i brat mu Sveti KIRILO. Pogreben je Svetiteq u prestolnoj crkvi Moravskoj (ali wena lokacija do danas nije prona|ena, pa ni telo wegovo).*

@ivot i rad Svetog METODIJA bio je dosta sli~an `ivotu i radu Sv. ATANASIJA VELIKOG i drugih Svetih Otaca Crkve. Wegovo *@itije*, napisano od u~enika wegovih, ima sli~nosti sa `itijem Sv. ATANASIJA, osobito onako kako je ono opisano u *Pohvalnom slovu* koje je u ~ast Sv. ATANASIJA napisao i odr`ao Sv. GRIGORIJE BOGOSLOV.

Karakteristi~ne su re~i koje je, prema *@itiju*, Sveti METODIJE izgovorio pred smrt svojim u~enicima: „Qubqeni moji, vi znate kako su silni i zlobni jeretici; vi znate da oni izopa~uju re~ Bo`iju ... ^uvajte se od wih ... Ja se nadam na vas i molim se za vas ... Ne padajte duhom. Budite ~vrsti u veri. To vam zave{tava Apostol Pavle kroz moja usta. Svemogu}i Bog Otac, i od Wega predve~no ro|eni Sin, i Sveti Duh Koji od Oca ishodi, neka vas uputi na svaku istinu (sr. Jn. 15, 26; 16, 13), i neka vas sa~uva neporo~ne.“

* Obi~no se u nauci uzima da je prestolna crkva Sv. Arhiepiskopa METODIJA bila kod Velegrada i Starog Mesta. Me|utim, ~e{ki su arheolozi u pro{lom veku otkrili ru{evine starog naseqa u selu Mikul~ice, oko 45 km ju`nije od Velegrada, sa temeqima devet crkava, ve}ih i lep{ih od onih oko Velegrada, pa se pretpostavqa da je tu mogao biti crkveni centar Sv. METODIJA. Me|utim, telo Sv. METODIJA ni tu nije prona|eno. Sr. F. GRIVEC, *Slovenska blagovestnika*, 147.

Predose}aju}i opasnost za svoju Slovensku Crkvu od VIHINGA i frana~ko-nema~kog klira, a nemaju}i pravu podr{ku Rima, Sveti METODIJE je kao svoga naslednika na katedri Moravsko-panonske Arhiepiskopije nazna~io svoga u~enika GORAZDA, Slovena ro|enog u Moravskoj i vaspitanoga uz Svetu Bra}u. (Izgleda da je Svetiteq ve} bio ranije hirotonisao GORAZDA za episkopa u Nitri, umesto od wega zba~enoga VIHINGA.) No ni VIHING nije mirovao, nego je `urno oti{ao u Rim kod novog pape STEFANA V (885–891), ~oveka koji je odmah ispoqio neprijateqstvo prema svetom Patrijarhu FOTIJU i daqe prema Svetom METODIJU i wegovim u~enicima. VIHING se sam proglasio za vo|u Moravske Crkve i, posle dogovora sa SVJATOPOLKOM, otide te bude kao takav primqen od pape STEFANA u Rimu (oktobra 885. g.), koji lako prihvati sve wegove optu`be protiv Svetog METODIJA. U pismu koje je STEFAN uputio SVJATOPOLKU (886. g.) stajalo je: „Veoma smo se za~udili kad smo ~uli da je Metodije dr`ao praznoverja, a ne dobroga pou~avawa; dr`ao se sva|e, a ne mira. Neka se izop{tewe (= *ekskomunikacija*) sru~i na wegovu glavu“. Papa STEFAN osu|uje i daqe „Metodijevo krivoverje“ o Svetome Duhu, kao i slovensko bogoslu`ewe za koje se veli da je „bilo uvedeno protiv papske naredbe“. Papa je odmah poslao svoje legate da ovu wegovu osudu sprovedu. Na ovaj na~in je slovensko bogoslu`ewe bilo strogo zabraweno, i to pod pretwom iskqu~ewa, ekskomunikacije! GORAZDU, od METODIJA izabranim nasledniku, bilo je strogo zabraweno vr{ewe slu`be dok se li~no sam ne predstavi papi, itd. (Slede}e pape iz Rima nastavile su kroz ~itav niz vekova ovakav stav prema slovenskom bogoslu`ewu).

Posle ovoga, usledila su i vojna nasiqa nad slovenskim u~enicima Svetoga METODIJA i oni su, i pored sveg narodnog uva`ewa i qubavi prema wima, bili progawani, mu~eni i kona~no izgnani iz Moravske (886. g.). Nemac VIHING postao je naslednik na METODIJEVOJ arhiepiskopskoj katedri. U~enici Slovenskog Ravnoapostola, po{to su naj-

prebili okivani i zatvarani, mu~eni i prodavani kao robqe, do`ivev{i tako i oni sudbu Apostola i apostolskih U~enika, rasejali su se po „mnogoplemenom narodu Slovenskom“, uglavnom po ju`noslovenskim zemqama (Dalmaciji, Zahumqu, Beogradu, Srbiji, Bugarskoj, Makedoniji), nastavqaju}i da{ire zaista *jevan|elsko* i zato neuni{tivo delo Svetih U~iteqa svojih — *Ravnoapostolnih* METODIJA i KIRILA.*

❄

„***Ovako ja ispovedam svoju veru, zajedno sa mojim prisnim bratom Metodijem i saradnikom uslu`bi Bo`ijoj. U toj veri je spasewe i nade`da, i wu predajemo svojim u~enicima da, ovako veruju}i, spasu se***“.

Sveti Ravnoapostolni KIRIL FILOSOF:
Napisanije o pravoj veri[**]

1977

❄ ❄ ❄

* Literatura o sv. KIRILU i METODIJU zaista je ogromna. Ne misle}i da smo ovim ~lankom ni izdaleka iscrpli postavqeni nam ciq: da iznesemo{to potpunije *apostolsko* delo Svete Bra}e, nismo zbog toga op{irnije naveli literaturu, osim one za ovu svrhu najnu`nije.

** Vidi ceo prevod (prenos) sa staroslovenskog na srpskom: jerom. A. JEVTIJA u *Glas Sv. Ravnoapostola Kirila i Metodija* (Mitropolija Zagreba~ka), br. 106–111, 1981/2.

Dodatak:

TEOLOGIJA I EKLISIOLOGIJA SVETE BRA]E

Va{a Svetosti, preosve}eni oci Arhijereji, zajedno sa novoizabranim Episkopom banatskim Amfilohijem, draga bra}o i sestre.

Meni je pripala posebna ~ast da progovorim na ovom slavqu (24. maja 1985) Svetog Oca na{eg Ravnoapostolnog METODIJA SLOVENSKOG, ukratko naravno, o *bogoslovqu i eklisiologiji svete Bra}e*.

Poznato je da se od pro{log veka o Sv. Bra}i dosta govori i pi{e, i osobito idu}i odavde na zapad. Vekovi su pro{li u zaboravu i nebrizi Zapada o Sv. Bra}i i wihovom delu, a onda su do{li vekovi, pro{li i na{, koji su kod Rimokatolika na Zapadu probudili interes da se prisete Sv. Bra}e i da od wih naprave, ni mawe ni vi{e, nego zastupnike onih ideja koje su iz Rima istaknute u pro{lom i na{em veku, a zbog neprihvatawa kojih, oni su upravo bili ranije progoweni. Ne bih govorio o ~itavoj toj upotrebi i zloupotrebi Sv. Bra}e i wihovom „uklapawu“ u ideje koje su, pre svega, bile tu|e wihovoj epohi, i zato im se pogre{no pripisuju, a koje su i za na{e vreme isuvi{e providne i prozirne.

Govori}u o wihovoj *pravoj veri* i i wihovom *crkvenom shvatawu* i pona{awu; dakle, govori}u o wihovoj *teologiji* i wihovoj *eklisiologiji*. Nije lako u okvirima jednog kratkog predavawa od dvadesetak minuta izneti sve to. S druge strane, wihova je vera i wihovo crkveno shvatawe, dakle, — wihovo bogoslovqe i wihova eklisiologija — tako je-

dnostavno da se mo`e zaista za petnaestak, dvadeset minuta izlo`iti, kao {to }u i poku{ati.

Osnovno je kod Sv. Bra}e da su oni nesumwivo po bogoslovqu svome ono {to su po imenu svome — ravnoapostolni i ravnoota~ki teolozi i eklisiolozi. U wihovom bogoslovqu vidi se jasno celokupno *Predawe* Crkve Hristove, celokupna biblijska, judeo-hri{}anska, ta~nije re~eno, crkvena tradicija. U~enici su `ive vere @ive Crkve, wenog `ivog Predawa, a to zna~i prvenstveno, wenog bogoslu`ewa i wenog blagodatnog `ivota. Vrlo je karakteristi~no da u Pravoslavnom predawu, a oni su iz wega izrasli i wime `iveli i u wemu zavr{ili svoj ovozemaqski `ivot, vera je sasvim ugra|ena u bogoslu`ewe, i to celokupna vera, i ona zapisana u Sv. Pismu i ona od Sv. Otaca izra`ena i formulisana u Simvolu Vere i u ostalim dogmatskim tekstovima, a to je vera koja däla, koja je `ivi `ivot.

Moglo bi se i za Sv. Bra}u re}i ono {to je rekao jedan pravoslavni bogoslov na ekumenskim susretima pre mo`da deceniju ili dve, kada su izvesni protestantski teolozi primetili pravoslavnima da su zapostavili Sveto Pismo: „Za ime Bo`ije, u sredini Pravoslavne Crkve je pravoslavni hram sa Liturgijom, u sredini toga hrama je oltar, u sredini oltara je Sv. Presto i na sredini Prestola le`i Jevan|eqe, i u sredini Liturgije se Sveto Jevan|eqe ~ita — {ta onda ho}ete vi{e? Kakvu ve}u ~ast Sv. Pismu da damo nego {to smo dali?“ Tako je zaista kod Svete Bra}e.

Rasli su u bogoslu`ewu, u `ivom Predawu vere i `ivota Crkve, gde je ugra|eno i Sveto Pismo, svo jevan|elsko nasle|e, sva dogmatska tradicija, odnosno izra`ena vera Crkve; ja bih ~ak rekao (po{to su bili monasi): i sav vizantijski `ivot u kome su rasli u Solunu i u Carigradu bio je pro`et i napojen, kao {to je to i do danas u Pravoslavqu, mona{kim `ivim predawem, mona{kim bogoslu`ewem. Posebno su bili nadahnuti *Psaltirom* i *Apostolom* i *Jevan|eqem*, onim dakle {to se naj~e{}e ~ita na bogoslu`ewu, a

zatim, odmah iza toga, bili su napojeni bogoslovqem i mudro{}u Svetih Otaca, i posebno, kao {to imamo posvedo~eno i zabele`eno — bogoslovqem i mudro{}i Svete Trojice Jerarahâ, i naro~ito Sv. GRIGORIJA BOGOSLOVA. Wemu je Sv. KIRILO — Sveti KONSTANTIN FILOSOF — posebno bio odan i za wim je verno sledovao.

Shodno tom wihovom u~ewu i bogoslovqu kod Svete Trojice Jeraraha, oba Sveta Brata, naro~ito Sveti KIRILO, izu~io je i ostalu svetsku mudrost. I zuzetno je dobro poznavao celu tradiciju jelinske mudrosti, gr~ke filosofije, ali u onom wenom preobra`aju koji su gr~ki Sveti Oci izvr{ili, po~ev jo{ od Apostola PAVLA, tog prvog velikog Oca Crkve, i onda kroz Svete Oce Kapadokijce, i naro~ito kroz Trojicu Jeraraha, kod kojih je to jelinsko nasle|e potpuno hristijanizovano. Karakteristi~no je, da samo kao ilustraciju navedemo mi{qewe Sv. KIRILA, kad je na pitawe {ta je to filosofija odgovorio: „Filosofija je poznawe bo`anskih i ~ove~anskih stvari, i to koliko se ~ovek mo`e pribli`iti i upodobiti Bogu. Ona ~oveka u~i da vrlinom bude po slici i prilici svoga Tvorca“. U ovom kratkom citatu, koji se mo`e skoro doslovno na}i ne{to pre Svete Bra}e kod Sv. JOVANA DAMASKINA, u stvari je sa`eta sva jelinska mudrost ali sa izra`enim hri{}anskim sadr`ajem. Jeste filosofija poznawe bo`anskih i ~ove~anskoh stvari, to je rekao jo{ PLATON, ona je i pribli`ewe Bogu, i to su PLATON i PLOTIN govorili. Ali Sveti Oci dodaju: *~oveka po slici Bo`ijoj*, upodobqenoga Bogu vrlinom i blagoda}u — to je izrazito hri{}ansko shvatawe. Tako se ugra|uje jelinsko nasle|e, ali se hristijanizuje i na taj na~in i ucrkvewuje.

Ta svetoota~ka bogomudrost, kao poznawe celokupne svetovne mudrosti, naro~ito je izra`ena u onoj poznatoj molitvi Sv. KIRILA u mladosti, kad se molio Bogu za Premudrost da je dobije od Boga, poput Premudrog SOLOMONA: „Bo`e Otaca na{ih, Gospode milosti, Koji si sve i sva stvo-

rio Re~ju i Premudro{}u Tvojom, i Koji si stvorio ~oveka da vlada od Tebe stvorenim stvorewima, daj mi prisu{tu Ti kraj Prestola Tvoga Premudrost da razumem {ta je Tebi ugodno i spasem se, jer sam sluga Tvoj i sin slu{kiwe Tvoje." Ovo je biblijski jezik, u isto vreme prepun mudrosti, tj. prave filosofije.

Obrazovawe Svete Bra}e nije ovde potrebno posebno nagla{avati. Bili su, ve} je to re~eno, u~enici Svetoga FOTIJA, nesumwivo najve}eg i najmudrijeg ~oveka onoga vremena, a mo`da i daleko {ire od svoga vremena. Sveti FOTIJE je tako veliki mudrac, tako u~en ~ovek da su i do danas wegova mi{qewa i sudovi, izra`eni u wegovoj *Biblioteci* (= *Miriovivlos*) o celokupnom klasi~nom jelinskom nasle|u i celokupnoj hri{}anskoj literaturi do wega, takore} i nedostignuta, u svakom slu~aju neprevazi|ena. Mimo toga, mimo sjajne klasi~ne erudicije, filolo{ke i filosofske, FOTIJE je izuzetno veliki bogoslov, i za `aqewe je {to jo{ nemamo dovoqno radova posve}enih wemu i wegovom bogoslovqu. Izne}emo u nastavku, makar i ukratko, koliki je zna~aj Svetog FOTIJA za teologiju Svete Bra}e.

❄

Bogoslovqe Svete Bra}e je svo u znaku osnovne i celosne hri{}anske tradicije — Svetoga Predawa, a ono je svo u znaku Otkrivewa @ivoga Boga, javqenoga u Trojici, u Bo`anskom Domostroju spasewa u Hristu. Bog se javqa kao `iva Li~nost, biblijski Bog Koji se ve} na po~etku javio stvarala~kim aktom pri stvarawu sveta i posebno ~oveka, dav{i mu troji~ni pe~at, u troji~nom dogovarawu i savetovawu: „Da na~inimo ~oveka, da stvorimo ~oveka po liku na{em" (1 Mojs. 1, 27). Taj Bog se javio kroz istoriju spasewa, u realnoj istoriji realnog naroda Izraiqskog u Starom Zavetu, i realnog, jo{ realnije prisutnog Hri{}anskog naroda u Novome Zavetu. Drugim re~ima, teologija Svete Bra}e je teologija @ivoga biblijskoga Boga i Wegovog däla i Wegovog *saveza* ili *zaveta* sa rodom qudskim.

Ovo {to ovde govorim mogu doslovno dokumentovati iz *@itija* Svete Bra}e, naro~ito s po~etka *@itija* Sv. METODIJA i Sv. KONSTANTINA. Tamo je jasno re~eno da Bog milostivi i ~ovekoqubivi, *[tedri*, Koji o~ekuje pokajawe i spasewe ~oveka, `eli da se svi qudi spasu i do|u u poznawe Istine, taj Bog nije napustio ~oveka kad je ~ovek odstupio od Boga, nego je u rodu qudskom u svakom dobu i periodu vremena istorije slao Svoju mnogorazli~nu blagodat (dakle: sli~no uvodu u Poslanicu Jevrejima 1, 1), i tako je kroz Patrijarhe, Praoce, Proroke, Apostole, Mu~enike, Svetiteqe i U~iteqe rukovodio rod qudski, a naro~ito kroz Sina Svoga Jedinorodnoga (Jevr. 1, 1).

U po~etku METODIJEVOG *@itija* ovo biblijsko predawe se jo{ daqe razvija i dovodi do same Svete Bra}e, koji su u na{em narodu i pokolewu podignuti od Boga kao u~iteqi i rukovoditeqi, naslednici Svetih Apostola i Svetih Otaca, da kroz wih Bog ostvaruje na{e spasewe i gradi Crkvu Svoju.

To bogoslovqe, tj. vera Svete Bra}e u Boga @ivoga i Istinitoga, Tvorca neba i zemqe, i posebno ~oveka, sa posebnom ~a{}u obdarenoga, i `ivo u~e{}e toga Boga u istoriji sveta i ~oveka, jeste ona osnovna biblijska, judeo-hri{}anska crkvena perspektiva u teologiji. U wihovo doba na Zapadu, pa ponegde i u samoj Vizantiji, teologija po~iwe da biva sholasti~ka, tj. {kolska, da biva sistematizovana u sistem ideja, gde Bog postaje princip kojim se tuma~i svet, ili realnost, i tako se zaboravqa da je to @ivi, Li~ni, biblijski Bog, Onaj sa Kojim se JAKOV rvao, Onaj Koji se javio u Hristu, Koga je Hristos kao Jedinorodni Sin otkrio i objavio u svetu (Jn. 1, 17–18), Koga Duh Sveti posvedo~uje i za Koga stradaju Mu~enici, Koga svedo~e Svetiteqi, i za Koga `ive svi istinski hri{}ani. To je Bog Trojica — u zajednici sa narodom Svojim, dakle: Bog u Crkvi. To nije samo Bog Tvorac sveta, Bog princip bi}a, Uzro~nik svega, itd., nego je to @ivi i Istiniti Bog u Trojici, javqen

u svetu i u Crkvi, kao `ivoj slici Svojoj projavqen, u Crkvi kao zajednici qudi po slici Bo`ijoj, koji se okupqaju na *sabor* Svete Trojice, onako kako je to u~iteq Svete Bra}e, Sveti FOTIJE, i rekao. Ovaj izraz kod svete Bra}e nije doslovno prisutan, ali u ~itavoj wihovoj teologiji le`i u pozadini ta misao, misao Sv. FOTIJA iz *Besede* (20. omilija) posve}ene Prvom Vaseqenskom saboru. Ta biblijsko-svetoota~ka istina da je Sveta Trojica, na Svome Predve~nom Savetu, „*scrkviv{ i se* kao Savet", kao Sabor, „odlu~ila da stvori svet" kao sliku Svoju, kao novi *Sabor* i novi *Savez*, tj. *Zajednicu* qudi stvorenih po slici Zajednice Svete Trojice, od Kojih svako Lice, svaka Ipostas — Otac, Sin i Duh Sveti — jeste potpuni Bog i u isto vreme imaju jedno Bo`anstvo, jednu Bo`ansku Prirodu u potpunoj zajednici i me|usobnome Jedinstvu, pa je tako opet Jedan hri{}anski Bog. Ta istina je prava vera i pravo bogoslovqe Svete Bra}e i ~itavog Pravoslavqa.

Ovu i ovakvu veru u Svetu Trojicu propovedaju i svedo~e Sveta Bra}a, a naro~ito je detaqno izla`e Sveti KIRILO u svom poznatom *Izlo`ewu o pravoj veri*. Ovo delo, kao {to znate, osporavano je od izvesnih, najpre ruskih (u pro{lom veku) a zatim pogotovu latinskih nau~nika, jer im ne odgovara zato {to je izrazito pravoslavno, izrazito protiv nova~ewa u veri, kao {to je latinsko nova~ewe Filioque. Me|utim, zasluga je ostalih ruskih pravoslavnih nau~nika i bra}e Bugara, Grka, pa i nas Srba, da smo pokazali da je ovo *Izlo`ewe o pravoj veri* Svetog KIRILA wegovo autenti~no delo, jer se u mnogim momentima poklapa sa wihova dva *@itija*, KIRILOVIM i METODIJEVIM, koja su napisana podu ticajem same Bra}e, jer su ~esto puta ~itavi pasusi doslovno wihovi, a pisali su ih sigurno wihovi sveti u~enici. U tom, dakle, *Izlo`ewu*, Sv. KIRILO op{irno izla`e svoju i svoga Brata veru pravoslavnu. On tako isto i zavr{ava to svoje *Ispovedawe vere*, koje predstavqa jedno episkopsko ispovedawe vere.

Izla`e najpre svoju veru u Svetu Trojicu. To je prvi i glavni momenat ovog *Ispovedawa*, u kojem imamo Svetu Trojicu povezanu sa istorijom spasewa, sa istorijom Crkve, sa `ivom realno{}u *saveza* ili *zavet a* Boga i Bo`ijeg naroda. U Starom Zavetu to je Izraiq, u Novom Zavetu to je Novi Izraiq — Crkva. Drugi momenat i druga ta~ka koja dopuwuje wihovu veru, wihovo bogoslovqe, jeste Tajna Ovaplo}ewa: izlagawe vere kako se Jedan od Svete Trojice ovaplotio i postao ~ovek ostav{i Bog, i kako je Telo Svoje — Crkvu — ispunio Svojim Bo`anstvom i Svojim ~ove~anstvom, i mi se sada spasavamo kao ~lanovi tog Bogo~ove~anskog Tela Hristovog. Wihova, dakle, *eklisiologija*, to jest *nauka o Crkvi* (= *crkvoslovqe*), tu je potpuno verna eklisiologiji Sv. Apostola PAVLA, iako nije tako op{irno izlo`ena, ona je tako|e verna i eklisiologiji Svetih Otaca, posebno eklisiologiji Svetog FOTIJA, wihovog u~iteqa. Po toj eklisiologiji: Crkva je slika Svete Trojice, zajednica Boga i Wegovog naroda; Crkva je Telo Hristovo, zajednica Duha Svetoga. Sve pak to konkretno je izra`eno i projavqeno kao *narod Bo`iji* okupqen na Liturgiji da se pri~e{}uje Telom Hristovim, i da sam oformquje, projavquje i ispoqava sebe kao to saborno Crkveno Telo, vidqivo istorijsko Telo Hristovo.

Zato su Sveta Bra}a tako insistirala — i na to treba posebno skrenuti pa`wu u na{e vreme — na potrebi punog bogoslu`benog `ivota svakog naroda, kr{tenoga i u~lawenoga u Crkvu Hristovu. To je podloga one wihove borbe za narodni — slovenski jezik u bogoslu`ewu. To nije bio u prvom redu nacionalni ili kulturni elemenat, kako obi~no neki istori~ari (svejedno kojih tendencija, isto~nih ili zapadnih) nagla{avaju. Malo je to. Za Svetu Bra}u je bilo glavno da se bore da svaka crkvena zajednica, u svakom narodu, za`ivi punim `ivotom, jer je svaka *Telo* Hristovo i κοινωνια = *zajednica* Duha Svetoga. Bez tog punog `ivqewa nema pune vere, izra`aja pune vere, nema slovesne slu`be Bogu.

I sad, u produ`etku, da ka`emo: za{to se onda Sveta Bra}a bore za samostalnu Crkvu na terenu Moravske i Panonije? Da bi pripadali Carigradu a ne Rimu, ili obratno: da bi pripadali Rimu a ne Carigradu? Ne. Naprotiv, oni se bore za taj pokr{teni narod da bude Narod Bo`iji (= *Crkva*). A bio je to pokr{ten narod (nisu oni pokrstili moravske Slovene), ali ti Sloveni nisu potpuno do`iveli Jevan|eqe, nije Jevan|eqe postalo telo i krv wihova, nije imbilo `iva vera, nisu se bili jo{ ocrkvili (= *ocrkvenili*), ohristovili, nisu bili oliturgisani doti~ni Sloveni u Moravskoj i posle u Panoniji, taj „mnogoplemeni Slovenski narod“, kako stoji u *@it iju*. Zato oni unose u wega `ivi crkveni `ivot i narodno slovesno bogoslu`ewe na svome jeziku, a taj `ivot se sav sabira oko Svete Liturgije. Taj crkveni `ivot ne ide mimo kanonskog poretka Crkve, zato se oni bore za kanonski poredak, te idu da dobiju redovno normalno kanonsko rukopolo`ewe za sve{tenike i episkope. Po jednima, Sveta Bra}a kre}u u Carigrad, pa ih na putu za Rim u Veneciji poziva Rimski episkop — papa, i oni zato skre}u u Rim, jer su bili na terenu jurisdikcije Rimske Patrijar{ije. A Crkva je tada na Istoku i Zapadu bila jedna i nepodeqena. Po drugima, oni od po~etka idu pravo u Rim. To nije toliko bitno. Jer, Crkva je tada bila jedna, i oni idu da dobiju redovno, kanonsko rukopolo`ewe.

Za eklisiolo{ko shvatawe i saznawe Svete Bra}e, za wihovo poimawe Crkve, za wihovu Eklisiologiju, rukopolo`ewe nije neko li~no svojstvo ili privatna svojina tada{weg patrijarha FOTIJA u Carigradu, ili pape NIKOLE u Rimu, nego je to dar Duha Svetoga Crkvi Bo`ijoj, kroz FOTIJA ili kroz NIKOLU. U momentu kada se to rukopolo`ewe preda, ono vi{e nije svojina FOTIJEVA ili pape NIKOLE, ili svejedno koga na ovome svetu, da on ima vlast nad wim, ili da je to sredstvo pod~iwavawa ili supremacije. Crkva postaje puna Crkva ~im dobija svog kanonski rukopolo`enog pravovernog Episkopa.

Ovo jo{ ne zna~i da Sv. Bra}a ru{e postoje}i crkveni kanonski poredak, recimo: organizacioni i administrativni poredak — vrati}u se jo{ na to —, ali je vrlo va`no da, dobiv{i hirotoniju, bilo iz Rima ili Carigrada, oni time ne smatraju da nekome pripadaju ili potpadaju, tj. da su *pod~iweni*, da su mawi, zato {to podle`u jednom ili drugom Episkopu, tj. Rimskom ili Carigradskom Patrijarhu. Ne podle`u, u stvari, wima nego blagodati Duha Svetoga koja se izliva preko toga kanonskog Episkopa koji ih rukopola`e. Oni postaju wima *sabra}a* i *saslu`iteqi* u Hristu. To je bilo wihovo saznawe i ose}awe Crkve u Hristu, i to mo`emo zakqu~iti iz wihovih re~i, naro~ito iz zavr{nih molitava Sv. KONSTANTINA u Rimu (kako ih donosi *@itije*):

> „Gospode Bo`e moj, Koji si stvorio sve an|elske bestelesne sile, i nebo i zemqu (…) i koji si stvorio ~oveka i svu tvar (…) poslu{aj molitvu moju i sa~uvaj verno stado Tvoje Šne FOTIJEVO ni NIKOLAJEVO, papino ili patrijarhovo[1], kojemu si pristavio mene, smirenog i nepotrebnog i nedostojnog slugu Tvoga; i izbavi to stado od bezbo`ne i paganske zlobe onih koji hule na Tebe, i od pagube trojezi~ne jeresi. Uzrasti Crkvu Tvoju mno{tvom vernih, sve ih u jednodu{nosti sjediwuj; u~ini izabrane qude Tvoje Šdakle: Crkvu, jer Crkva je to — *izabrani narod Bo`iji*[1] da budu jednomisleni u istinitoj veri, i u pravom ispovedawu; i udahni u srca wihova Re~ Tvoga Usinovqewa Šako ovde Re~, slovenski Slovo, shvatimo bukvalno, tj. ako se ovaj izraz odnosi na Hrista kao *Slovo* Bo`ije, onda je to molitva da se Hristos useli u srca ovih vernih (sr. Ef. 3, 14–20), dakle, ove Crkve Bo`ije u Moravskoj, i da svi oni budu zaista sinovi Bo`iji[1]. Jer je Tvoj dar — nastavqa Sveti KIRILO — {to si nas nedostojne udostojio da propovedamo Jevan|eqe Tvoje. I ono {to si meni dao, ja sada Tebi kao Tvoje predajem.“ (Ovo je skoro kao liturgijski vozglas: „Tvoje od Tvojih, Tebi prinosimo za sve i za sva“.)

Skoro je istovetna i zavr{na molitva Svetog METODIJA wegovim u~enicima, a to je wegova re~ upu}ena im na samrti (opet prema *@itiju*):

„Qubqeni moji, znate kako su silni i zlobni jeretici, znate kako izopa~uju Re~ Bo`iju; ~uvajte se od wih. Ja se nadam na vas i molim se Bogu za vas, ne klonite duhom, budite ~vrsti u veri, to vam zapoveda Apostol Pavle kroz moja usta Šon se ose}a naslednikom Apostola PAVLA i u ime wegovo im govori, dakle, ose}a se naslednikom Hristovim a ne „delegatom“ papinim[1]. Svemogu}i Bog Otac i od Wega predve~no ro|eni Sin, i Duh Sveti, Koji od Oca ishodi, neka vas uputi u svaku istinu Šre~ iz JOVANOVOG *Jevan|eqa* 15, 20, dakle, iz opro{tajne re~i Hristove Apostolima[1], i neka vas sa~uva neporo~ne.“

Ovo saznawe crkvene puno}e jeste ono {to dominira kod Svete Bra}e, i prema tome oni su zaista *ravnoapostolni*, jer presa|uju puno}u Apostolske Crkve Hristove u svoj narod, ~ime se ta Crkva izjedna~uje sa svima ostalima Crkvama Bo`ijim po svetu. To pokazuje i wihovo ponа{awe kad Sveti METODIJE ide u Rim, ili ide u Carigrad, ali on ose}a da je *Episkop* Crkve koju mu je Bog poverio, gde ga je Bog poslao i postavio, u Moravskoj i u Panoniji; i ponа{a se tako da do mu~eni{tva ispoveda i odstojava to. Odstojava ne neku danas shva}enu autokefaliju (gde je autokefalija shva}ena tako da samo budemo nacionalno objediweni, ili da „branimo svoja prava“, kao {to se to po nekad prenagla{ava za navodnu borbu Sv. SAVE da „o~uva Srpstvo od Grka“, {to su izmislili na{i istori~ari, i to nije smisao prave crkvene autokefalije), ve} pravu crkvenu *autokefaliju* koja puno}om blagodati, da ka`emo: punim plu}ima crkvenog bi}a, vodi i spasava jedan narod kao Crkvu, bez ikakve smetwe i ograni~ewa, i da Crkva svakog mesta ima svoje Episkope i svoju narodnu Liturgiju, da se na svakom mestu prinosi @rtva Gospodwa, kako je ve} Prorocima od Boga obe}ano (Malah. 4, 11) i kod Apostola u Novom Zavetu ostvareno, te da svaka Crkva bude *puna — katoli~anska — Crkva* (po re~ima Sv. IGWATIJA BOGONOSCA); da postane ono {to u Pravoslavqu ka`emo: zaista *sestrinska* Crkva u zajednici — *kinoniji* — Crkava Bo`ijih po vaseqeni. To je osnova Eklisiologije Svete Bra}e. Tako postavqeni, oni po{tuju kanonski poredak Crkve. Ako su na terenu Carigradske Patrijar{ije, radi reda i poretka u Crkvi, oni po{tuju taj organizacioni poredak, a ako su na terenu Rimske Patrijar{ije, oni tako|e po{tuju tu jurisdijciju, ali smatraju da kanonski i administrativni poredak, postoje}i rang i prvenstvo ~asti, ne povre|uju apostolsko-svetoota~ki, episkopalni, liturgijski, Evharistijski karakter puno}e svake Crkve Bo`ije u Hristu i Duhu Svetome. Jer u momentu kad se taj poredak povredi onda se puno}a svake lokalne Crkve dovodi u pitawe, ali isto tako, ako bi, npr. taj kanonski poredak povredio ili gazio puno}u svake Crkve, onda on prestaje da va`i. U tom slu~aju i svaki je pravoslavni Episkop pozvan da taj i takav anticrkveni poredak (kakav je posle i nastao sa uzdizawem papstva) odbaci, jer je nasiqe nad `ivim bi}em i blagodatnom puno}om Crkve.

Samo blagodatna puno}a lokalne Crkve, episkopalno organizovane, to je su{tina bi}a Crkve, ja bih rekao: to je vi{e nego dogmatska struktura Crkve, to je neizmewiva eklisiolo{ka, Evharistijska struktura Crkve, i ona je neotu|iva, ve~na i nepomenqiva. Me|utim, kada postoji ta bitna, blagodatno-kanonska struktura, ta unutra{wa Svetoduhovska gra|a (= *gra|evina*) ili takvo Hristovo telo (= *organizam*) samog bi}a i `ivota Crkve Bo`ije, onda je normalan i potreban i spoqa{wi kanonski poredak. Zato i ka`e Apostol PAVLE u *Prvoj Poslanici Korin}anima* (u kontekstu crkveno-evharistijskom: 14, 27) „*Sve neka biva εἰ σχημ⟩νὼ καὶ κατὰ τάξιν = blago~ino i poporetku*“. To isto govore i Sveti Kanoni.

U vreme Svete Bra}e bila je Jedna i jedinstvena Crkva i na Istoku i na Zapadu, i u woj je postojao i postoji izvesni ustaqeni kanonski poredak, rang po ~asti, postoje izvesni centri, kakvi su bili Rim i Carigrad, i Sveta Bra}a to po{tuju, kao {to i danas Pravoslavne Crkve po{tuju svoj kanonski poredak, svoje diptihe u kojima je zasvedo~en poredak ~asti, ali taj poredak ne povre|uje bi}e i puno}u nije-

dne Crkve, upravo ono za {ta su se Sveta Bra}a i borila: ne povre|uje *pravu veru* i puno}u crkvenog `*ivota* i crkvene *blagodati* svake lokalne, *katoli~anske* (= *svecele, saborne*) Crkve Bo`ije.

Zato je Eklisiologija Svete Bra}e izrazito Pravoslavna eklisiologija. Na`alost, oni su zato tako i bili progawani od tada naviru}ih tendencija jedne druge i druga~ije eklisiologije, koja je u ono vreme ve} bila po~ela na Zapadu, a uskoro je i preovladala u Rimskom Patrijarhatu sa poznatom reformom klinskom i papskom, zapo~etom od GRIGORIJA HILDEBRANDA (11. vek), a pre wega je jo{ papa NIKOLA I, u vreme Sv. Bra}e, pod uticajem Franaka, po~eo {iriti papske pretenzije. Tu su Franci, tj. Germani sa severa, naneli Latinima zlu uslugu; frana~ki duh je nadvladao u Rimu i nema~ki duh je porobio Latine. Stari hri{}ani Latini nisu bili ba{ takvoga duha, i stara Latinska Patrijar{ija jo{ je bila Pravoslavna, bez obzira na mawe razlike u obi~ajima i praksi. Na`alost, u vreme Sv. FOTIJA i Sv. Bra}e po~eo je i u Rimu da se name}e frana~ki duh i mentalitet, a neke pape su bili Germani, pa su i Rimsku Crkvu pogermanili, re~eno jezikom nacionalnim, i Rim je podlegao tim tu|im uticajima, i ~ak prihvatio izmenu vere u Simvolu. Se}ate se pape LAVA III (795–816), da se on usprotivio i dugo odupirao uvo|ewu Filioque u Simvol,* a to je bilo od Franaka nametano, dok nije nema~ki uticaj preovladao i onda je Filioque nasilno uvedeno, pa je potom postalo novotvoreni dogmat vere, a dotle ga nije bilo ni za samu latinsku, Rimsku Crkvu. Sveta Bra}a su bila i delala upravo u toj prelomnoj epohi, i poku{ali su da drevnom apostolskom verom i `ivim predawem Crkve zaustave frana~ko nova~e-

* Papa LAV III (795–816) dao je da se na 2 srebrne plo~e ispi{e *Simvol vere*, bez Filioque, i istakne u Hramu Sv. Petra u Rimu, sa dodatim wegovim re~ima: „Ja, Lav, postavih ovo iz qubavi i radi odr`avawa Pravoslavne vere".

we i izvitoperewe u veri i poretku Crkve, i zato su bili goweni i na kraju proterani iz Moravske i Panonije. Wihovi u~enici su tada do{li nama, Ju`nim Slovenima, kao {to je dobro poznato. Tada smo i mi Srbi kona~no pokr{teni.

Hteo bih da zavr{im ovo predavawe slede}im zakqu~kom: da *teologija* i *eklisiologija* Svete Bra}e jeste izrazito pravoslavna, apostolska, svetoota~ka vera i praksa drevne nepodeqene Crkve. Mo`emo ~ak da ka`emo da je to bila vizantijska vera i praksa Isto~ne Crkve. Svetu Bra}u je pravoslavna Vizantija rodila, i odgajila, i poslala mirne du{e da i druge narode prepora|aju u Hristu, i osposobqavaju za punu Crkvu, — ne za malu decu i nedono{~ad, nedoraslu i nezrelu, kako }e Rim, na`alost, raditi i do danas smatrati: da samo Rim ima zrelost i puno}u Crkve, — nego za bra}u ravnu sebi, u zajednici sve bra}e Hristove. Jer je Hristos hteo da nas sve sa Sobom izjedna~i, i ko onda ima pravo da neke dr`i kao nedono{~ad, kao nedorasle? Zato su Sveta Bra}a bila oslobo|ena uskih qudskih shvatawa, bilo da su ona poticala iz Carigrada ili iz Rima. A poznato je istorijski da su takve uskosti mawe poticale iz Carigrada, jer je Vizantija bila itekako *vaseqenska*, saborna, ~ega smo dokaz mi pravoslavni Sloveni, koji smo iz Vizantije kr{teni i izrasli, i Crkvom Hristovom dorasli da joj budemo bra}a i sestre, da na{e lokalne episkopalne Crkve budu *sestrinske* Pravoslavne Crkve u zajednici i op{tewu Jedne Svete Saborne i Apostolske Crkve Bo`ije u Hristu, od Oca Ro|enome i radi nas Ovaplo}enome, i u Duhu Svetome, od Oca Ishode}em i u Crkvi obitavaju}em.

Tako je *bogoslovqe* i *crkvoslovqe* Svete Bra}e bilo, i ostalo nama u nasle|e, kao Pravoslavno, Apostolsko-svetoota~ko `ivo Predawe Vere, tj. Istine i prakse Crkve Hristove.

1985